

Высокая місія для Кода нацыі

9 кастрычніка ў Тэатры-студыі кінаакцёра Нацыянальнай кінастудыі “Беларусьфільм” адбылося ўрачыстае пасяджэнне, прымеркаванае да Дня работнікаў культуры. Віншаванне Прэзідэнта краіны Аляксандра Лукашэнка з нагоды гэтага свята зачытаў са сцэны першы намеснік кіраўніка Адміністрацыі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь Максім Рыжанкоў. У віншавальным адрасе, у прыватнасці, адзначана: “На працягу ўсёй гісторыі беларускага народа найвялікшай каштоўнасцю заўсёды была аўтэнтычная культура, заснаваная на гуманістычных ідэалах і старажытных традыцыях, якія аб’ядноўваюць нас, узбагачаючы духоўнае жыццё. Таму людзі творчасці выконваюць надзвычай высокую місію. Захаванне і памнажэнне роднай спадчыны было і застаецца для нашай незалежнай краіны адным з галоўных прыярытэтаў. Сёння вельмі важна падтрымліваць юныя таленты, выхоўваць дзяцей і моладзь у павазе і любові да Айчыны, знаходзіць новыя формы папулярызавання культурнага кода нацыі.”

У час урачыстасцяў работнікам культуры і дзеячам мастацтва былі ўручаны ганаровыя граматы Адміністрацыі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь, Савета Міністраў краіны, Міністэрства культуры, Міністэрства адукацыі, а таксама прэміі Беларускага прафесійнага саюза работнікаў культуры, інфармацыі, спорту і турызму.

Працяг тэмы — у гэтым нумары, прысвечаным работнікам культуры і мастацтва нашай Беларусі.

Фотаздымкі Таццяны МАТУСЕВІЧ

Прывітальнае слова міністра культуры Рэспублікі Беларусь Юрыя Бондара

Дарагія сябры!

Ад усёй душы віншую вас з прафесійным святам — Днём работнікаў культуры!

Сённяшні дзень — гэта, перш за ўсё, добрая магчымасць выказаць словы падзякі тым, хто выбраў сваім пакліканнем служэнне культуры, захаванне і прымяжэнне яе багатых традыцый. Ваша праца дорыць людзям асаблівыя эмоцыі, выхоўвае ў маладым пакаленні добры мастацкі густ, дапамагае расквыць і рэалізаваць творчы патэнцыял.

І незалежна ад таго, працуеце вы ў бібліятэцы або ў музеі, доме культуры або ў тэатры, вы з'яўляецеся носьбітамі і захавальнікамі духоўных каштоўнасцяў, спрыяеце ўмацаванню маральных асноў грамадства, а ў цяперашніх умовах, без перабольшвання — умацоўваеце падмурк навага дзяржаўнасці.

Мы па праву ганарымся сваёй багатай культурнай спадчынай, імёнамі выдатных дзеячаў культуры і мастацтва, якія ўпісалі яркія старонкі ў летапіс нацыянальнай і сусветнай культуры. І гэтым пачуціем гонару працягата ўся наша дзейнасць.

Мы працягнем рабчы ўсё для таго, каб ўмацоўвалася матэрыяльная база ўстановаў культуры, працягвалася работа па рэканструкцыі і будаўніцтве аб'ектаў, каб было яшчэ больш магчымасцяў для творчасці і стварэння, для першых крокаў маладых талентаў, каб дзверы ў свет мастацтва шырай адчыняліся для ўсіх беларусаў.

Дарагія сябры! Я хачу ад усёго сэрца падзякаваць кожнаму са шматлікай каманды работнікаў культуры, нашых паважаных ветэранаў галіны, за шчырую вернасць Беларусі і адданасць прафесіі, за нахніжнёную працу, за асабісты ўклад у выхаванне маладога пакалення і нястомны энтузіязм. Ад усёй душы зычу вам моцнага здароўя, аптымізму ў працы, новых творчых ідэй, магчымасцяў і задавальнення ад сваёй працы. Са святам, дарагія калегі!

КУЛЬТУРА

ШТОТЫДНОВАЯ ГРАМАДСКА-ПАЛІТЫЧНАЯ, ДЛЯ ДАСУГУ (КУЛЬТУРА, МАСТАЦТВА) ВЫДАВЧАЯ КАСТРЬЧЫНКА 1991 года.

Заснавальнік — Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь.
Рэгістрацыйнае пасведчэнне № 637, выдадзена Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.
Галоўны рэдактар — КРЫВАНОС Аляксандр Паўлаў, **намеснік галоўнага рэдактара** — Юрыя КАРПЕНКА, **адказны скартар** — Таццяна ПАЦЫНКА, **рэдактар аддзела:** Яўген РАПІН, **агалоўнік рэдакцыі:** Зміцер ЮРКЕВІЧ, Надзея ВУНІВІЧ, Надзея КУДРЭЙКА, Антон РУДАК, Ілья СВІРЬН, Юрыя ЧАРНЯКЕВІЧ, **спецыяльны карэспандэнт:** Пётр ВАСІЛЕЎСКІ, **мастацкі рэдактар** — Наталля ОВАД.
Сайт: www.kimpress.by, E-mail: kult@kimpress.by. Адрес рэдакцыі: 220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77, чацвёрты паверх. Тэлефон: (017) 286 07 97, (017) 334 57 23. Тэлефон-факс: (017) 334 57 41. Рэкламны адрас: тэл. (017) 286 07 97, 334 57 41. Выдавец — Рэдакцыяна-выдавецкая ўстанова "КУЛЬТУРА І МАСТАЦТВА".
Дырэктар — СЛАБОДЗІМ Ірына Аляксееўна;
першы намеснік дырэктара — КРУШЫНСКАЯ Людміла Аляксееўна.
Прым'емны: (017) 334 57 41.
220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77, Чацвёрты паверх. Бухгалтэрыя: (017) 334 57 35.
Аўтары доніскаў наведваліся прачынаць, пошучылі імя і імя па бацьку, паштартныя адрасы (імя і прозвішча), дату выдання, кілі і калі выданыя нумары, пашпарт, асабісты нумар), асноўнае месца працы, зарплатны адрас.
Аўтарскія рупіскі не рэзінуюцца і не вяртаюцца. Меркаванні аўтара могуць не адпавядаць пункту гледжання рэдакцыі. Аўтары несуць адказнасць за дакладнасць матэрыялаў.
*Матэрыял на правах рэкламы.
© "Культура", 2020. Наклад 2022. Індэкс 63875, 638752. Рознічны кошт — па дамоўленасці.
Папільскія ўдручкі друк 09.10.2020 у 19.00. Замова 3052.
Рэспубліканскае ўнітарнае прадпрыемства "Выдавецтва "Беларусь Дом друку".
220013, г. Мінск, праспект Незалежнасці, 79/1. ЛП № 02330/106 ад 30.04.2004.

Узнагароды да Дня работнікаў культуры

САЛАДУХА Аляксандр Антонавіч, эстрадны спявак — Ганаровая грамата Адміністрацыі Прэзідэнта.

ЛАНСКАЯ Алена Міхайлаўна, эстрадная спявачка, артыст прыватнага ўнітарнага канцэртнага прадпрыемства "Прад'юсарскі цэнтр "Спамаш" — Ганаровая грамата Адміністрацыі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь.

ВАВІЛА Аляксандр Дзмітрыевіч, старшы выкладчык кафедры рэжысуры ўстанова адукацыі "Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў" — Ганаровая грамата Міністэрства культуры.

БАРАЗНА Міхаіл Рыгоравіч, рэктар установы адукацыі "Беларуская дзяржаўная акадэмія мастацтваў" — Ганаровая грамата Міністэрства культуры.

ШЫРАЙ Анастасія Анвараўна, намеснік дырэктара Нацыянальнага акадэмічнага драматычнага тэатра імя М. Горкага — Ганаровая грамата Міністэрства культуры.

Дзяржаўная ўстанова "Нацыянальны акадэмічны народны хор Рэспублікі Беларусь імя Г.І. Цітовіча", мастацкі кіраўнік — ДРЫНЕЎСКІ Міхаіл Паўлавіч — Ганаровая грамата Міністэрства культуры.

Творчы дуэт у складзе Аляксандра Барысавіча КАШПЕРАВА і Вольгі Ігараўны СІЗОВАЙ, артыстаў тэатра-студыі кінаакцёра Нацыянальнай кінастудыі "Беларусьфільм" — Прэмія Беларускага прафесійнага саюза работнікаў культуры.

Калектыў работнікаў установы "Музей "Замкавы комплекс "Мір", дырэктар — ЛОЙКА Аляксандр Чаславіч — Прэмія Беларускага прафесійнага саюза работнікаў культуры.

КУРЫЛІНА Людміла Іванаўна, вядучы бібліятэкар аддзела міжбібліятэчнага абанемента і дастаўкі дакументаў Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі — Прэмія Беларускага прафесійнага саюза работнікаў культуры.

ГАЛУЗА Ірына Паўлаўна, намеснік дырэктара дзяржаўнай установы "Мінсканцэрт" — Нагрудны знак Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь "За ўклад у развіццё культуры Беларусі".

ЧРНІКАЎ Уладзімір Міхайлавіч, дырэктар Мінскага дзяржаўнага музычнага каледжа імя М.І. Глінкі — Ганаровая грамата Міністэрства культуры.

АБРАЖЭВІЧ Міхаіл Анатольевіч, дырэктар Дзіцячай музычнай школы мастацтваў № 3 імя Ф. Шапэна — Грамата Міністэрства адукацыі.

КАРОЛЬКА Святлана Анатольеўна, начальнік аддзела ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі Старадарожскага раённага выканаўчага камітэта — Ганаровая грамата Савета Міністраў Рэспублікі Беларусь.

РУТКОЎСКАЯ Ала Іосіфаўна, дырэктар Барысаўскай дзіцячай харэаграфічнай школы мастацтваў — Ганаровая грамата Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь.

АМБАРЦУМЯН Нэлі Патарыкаўна, кіраўнік народнай студыі эстраднай песні "Срэбраная трэль" Жодзінскага гарадскога цэнтра культуры і волнага часу — Нагрудны знак Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь "За ўклад у развіццё культуры Беларусі".

ЗЕЛЬСКІ Артур Гарыевіч, дырэктар дзяржаўнага мемарыяльнага комплексу "Хатынь" — Ганаровая грамата Міністэрства культуры.

Заслужаны аматарскі калектыў Рэспублікі Беларусь духавы аркестр "Віціны" Стаўбцоўскай дзіцячай школы мастацтваў, кіраўнік — НІЧЫПАРОВІЧ Аляксандр Анатольевіч — Прэмія Беларускага прафесійнага саюза работнікаў культуры.

ВЛАСАВА Ларыса Міхайлаўна, дырэктар Расонскага раённага цэнтра культуры і народнай творчасці — Нагрудны знак Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь "За ўклад у развіццё культуры Беларусі".

БУХАВЕЦКАЯ Ірына Віктараўна, выкладчык Віцебскага дзяржаўнага каледжа культуры і мастацтваў — Грамата Міністэрства адукацыі.

НЭЛІНА Галіна Мікалаеўна, бібліяграф першай катэгорыі інфармацыйна-бібліяграфічнага аддзела Цэнтральнай раённай бібліятэкі імя Ф. Скарыны Паліскай раённай цэнтралізаванай бібліятэчнай сістэмы — Прэмія Беларускага прафесійнага саюза работнікаў культуры.

Дзяржаўная ўстанова "Дзіцячая музычная школа мастацтваў № 1 г. Гомеля імя П.І. Чайкоўскага", ды-

рэктар — САЛЫГАЎ Сяргей Яўгенавіч — Ганаровая грамата Савета Міністраў Рэспублікі Беларусь.

ТОРАПАВА Аксана Валер'еўна, дырэктар музея Гомельскага палацава-паркавага ансамбля — Ганаровая грамата Савета Міністраў Рэспублікі Беларусь.

АНЧЫШКІНА Галіна Іванаўна, артыст драмы, вядучы майстар сцэны Гомельскага гарадскога маладзёжнага тэатра — Нагрудны знак Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь "За ўклад у развіццё культуры Беларусі".

ФІЛІМОНЕНКА Жанна Віктараўна, настаўнік па класе флейты Рэчыцкай дзіцячай школы мастацтваў Гомельскай вобласці — Нагрудны знак Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь "За ўклад у развіццё культуры Беларусі".

ЗУБРЫЦКАЯ Юлія Валер'еўна, выкладчык Гомельскага дзяржаўнага мастацкага каледжа — Грамата Міністэрства адукацыі.

Эстрадна-сімфанічны аркестр імя Ю.А. Васілеўскага Гомельскай абласной філармоніі, галоўны дырыжор — ШЫПР Станіслаў Браніславіч — Прэмія Беларускага прафесійнага саюза работнікаў культуры.

ТУР Ірына Эдуардаўна, дырэктар Палаца культуры горада Ліды — Нагрудны знак Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь "За ўклад у развіццё культуры Беларусі".

ШУНЕЙКА Алена Феліксаўна, метадыст выставачнай залы Гродзенскага абласнога метадычнага цэнтра народнай творчасці, дырэктар — МУРЭНЯ Алена Уладзіміраўна — Прэмія Беларускага прафесійнага саюза работнікаў культуры.

Заслужаны аматарскі калектыў Рэспублікі Беларусь народны ансамбль танца "Гродзенскія карункі" Гродзенскага дзяржаўнага каледжа мастацтваў, кіраўнік калектыву — ПАРАХНЕВІЧ Наталля Паўлаўна — Прэмія Беларускага прафесійнага саюза работнікаў культуры.

ПАРФЯНОВІЧ Аляксандр Аляксандравіч, вядучы майстар сцэны Магілёўскага абласнога тэатра драмы і камедыі імя В.І. Дуніна-Марцінкевіча (г. Бабруйск) — Ганаровая грамата Савета Міністраў Рэспублікі Беларусь.

МАТВЕЕВА Вольга Анатольеўна, артыст Магілёўскага абласнога тэатра драмы і камедыі імя В.І. Дуніна-Марцінкевіча (г. Бабруйск) — Нагрудны знак Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь "За ўклад у развіццё культуры Беларусі".

СЦЕЛЬМАШОК Алег Уладзіміравіч, начальнік упраўлення культуры Магілёўскага абласнога выканаўчага камітэта — Нагрудны знак Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь "За ўклад у развіццё культуры Беларусі".

ЖЫГУН Аляксандр Мікалаевіч, намеснік дырэктара па вучэбнай рабоце Магілёўскага дзяржаўнага музычнага каледжа імя М.А. Рымскага-Корсакава — Ганаровая грамата Міністэрства культуры.

ПАПУЦЬЕВА Алена Пятроўна, выкладчык Магілёўскага дзяржаўнага каледжа мастацтваў — Грамата Міністэрства адукацыі.

БУРАКОВА Аляксандра Сяргееўна, загадчык экспазіцыяна-выставачнага аддзела Магілёўскага абласнога краязнаўчага музея імя Е.Р. Раманава — Грамата Міністэрства адукацыі.

ГРАШЧАНКА Вера Фёдаруна, выкладчык па класу баяна Магілёўскай дзяржаўнай гімназіі-каледжа мастацтваў імя Яўгена Глебава — Прэмія Беларускага прафесійнага саюза работнікаў культуры.

ЗАРУБА Васілій Андрэевіч, начальнік аддзела культуры Столінскага раённага выканаўчага камітэта — Падзяка Прэм'ер-міністра Рэспублікі Беларусь.

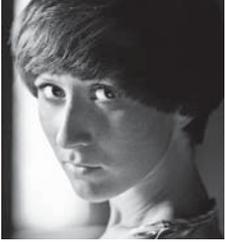
КОЗІЧ Алена Мікалаеўна, намеснік начальніка упраўлення культуры Брэсцкага абласнога выканаўчага камітэта — Нагрудны знак Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь "За ўклад у развіццё культуры Беларусі".

ГОРСКАЯ Алена Канстанцінаўна, намеснік дырэктара па вучэбнай рабоце Пінскага дзяржаўнага каледжа мастацтваў — Грамата Міністэрства адукацыі.

Камунальнае ўнітарнае нфармацыйнае прадпрыемства "Брэсцкая абласная газета "Зара", галоўны рэдактар — ЛАГВІНОВІЧ Аляксандр Аляксандравіч — Прэмія Беларускага прафесійнага саюза работнікаў культуры.

ПЛЁН ДОСВЕДУ

■ Анастасія ШЫРАЙ, намеснік дырэктара дзяржаўнай установы “Нацыянальны акадэмічны драматычны тэатр імя М.Горкага”:
“Я працую ў тэатры імя М.Горкага з 2007 года,

амаль адразу пасля заканчэння Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў. Дарчы, вучылася па спецыяльнасці “Арганізацыя і кіраванне тэатральнай дзейнасцю”. У 2019 годзе таксама паспяхова прайшла навучанне ў Акадэміі кіравання пры Прэзідэнце Рэспублікі Беларусь, у магістратуры факультэта інавацыйнай падрыхтоўкі Інстытута кіраўнічых кадраў. Маю ступень магістра кіравання.

Заўсёды я стараюся ня мала часу таксама аддаць самаразвіццю і адукацыі. Безумоўна, цікаўлюся ўсім тым, што тычыцца маёй прафесійнай дзейнасці. У 2007 — 2008 гадах двойчы прымала ўдзел у Міжнароднай канферэнцыі “Новыя тэхналогіі тэатральнага менеджменту” (Расія, Санкт-Пецярбург). У 2014 годзе неаднаразова прапавала ў складзе дэлегацыі маладзых прадстаўнікоў навукова-адукацыйных колаў краін постсавецкай культуры на форум “Культура і інвестыцы: рэгіянальны аспект” (РФ, Масква, Ульянаўск). А ў 2018 годзе мяне запрасілі ўжо ў якасці ўдзельніка Форуму тэатральнага менеджэраў “Месяца дзеяння” (актуальныя прадзюсарскія практыкі) у Санкт-Пецярбург.

Дзякуючы роднаму тэатру, міжнародным статускам вопыт працы я маю неаблігі, але ж і пастаянна яго ўдасканальваю.

УВАЖЛИВА ДЫ ТВОРЧА

■ Васіль ЗАРУБА, начальнік аддзела культуры Столінскага раённага выканаўчага камітэта:

“З красавіка 1989 года — я начальнік аддзела культуры Столінскага раённага выканаўчага камітэта. Тобок працую даўно, але ж заўсёды стараюся падыходзіць да даручанай справы з прафесіяналізмам ды з сэрцам, з павагай да людзей, вельмі люблю самадзейную творчасць, таму і дапамагаю яе развіццю.

Стваральнікі тоеснасці

Некалькі слоў ад узнагароджаных з нагоды Дня работнікаў культуры

Пры маім непасрэдным удзеле ў раёне праводзіліся абласныя святы “Дажынікі”, Міжнародныя пленэры ганчароў, святы гарадоў і

вёсак. Творчыя калектывы і індывідуальныя выканаўцы раёна былі прызнанымі лаўрэатамі і дыпламантамі міжнародных і рэспубліканскіх конкурсаў, ўласноены звання “Заслужаны аматарскі калектыв Рэспублікі Беларусь”, а зраз шмат хто з іх з’яўляецца пастаянным удзельнікам Міжнароднага фестывалю этнакультурных традыцый “Покліч Палесся”.

У 2015 годзе я ўзначальваў дэлегацыю на Сусветнай выставе “ЭКСПА — 2015” у Мілане (Італія), а ў 2017 годзе — на Сусветнай выставе “ЭКСПА — 2017” у Астане (Казахстан). Фактычна прадстаўляў краіну па-за яе межамі.

Жыццё ёсць жыццё, таму ў сферы культуры і маладзёжнай палітыкі даводзіцца актыўна супрацоўнічаць і на трансгранічным і міжрэгіянальным узроўнях. Лічу гэта важным элементом развіцця грамадзянскай супольнасці.

Ну, што яшчэ сказаць? У пачатку 2019 года быў падпісаны Дагавор аб адкрыцці ў Давыд-Гарадку балетнага класа — першага ў Беларусі філіяла “Імперскага рускага Балета” Гедэмінаса Таранды. А ў снежні 2019 года Беларускай рэспубліканскай навукова-метадычнай радай па пытаннях гісторыка-культурнай спадчыны пры Міністэрстве культуры Рэспублікі Беларусь было прынята рашэнне аб наданні статусу нематэрыяльнай гісторыка-культурнай каштоўнасці — “Традыцыя шчадравання “Конікі” ў Давыд-Гарадку”.

Так што патрошчу працуем, стварам новыя тв. пры ўстаноў культуры, час ад часу паліяпшаем кадравы склад, праводзім работу і па рэаіне ўстаноў культуры. Карацей кажучы, да кож-

най справы падыходзім з увагай і творчасцю”.

МОЙ ЛЁС

■ Аляксандр ПАРФЯНОВІЧ, вядучы майстар сцэны Магілёўскага абласнога тэатра драмы і камедыі імя В.І.Дуніна-Марцінкевіча (г. Бабруйск):

“Фактычна ўсё сваё жыццё я прысвяціў тэатру. Тэатр — гэта мой галоўны

сэнс, без яго я наогул не ўяўляю, як бы склаўся мой лёс. Ну што я магу яшчэ дадаць? Няхай лепш нехта іншы скажа за мяне...”

З характарыстыкі Аляксандра Парфяновіча, прысланай ад імя дырэктара ўстаноў культуры “Магілёўскі абласны тэатр драмы і камедыі імя В.І. Дуніна-Марцінкевіча (г. Бабруйск)” Веранікі Вінел:

“Парфяновіч А.А. уяўляе з сябе ўнікальнага артыста, які стаў знакам для тэатра, неардынарнай асобай для беларускага тэатральнага мастацтва. Яго ўменне глыбока пранікаць ва ўнутраны свет вобразу, непаўнаўнальнае сімвалічнае і чалавечае абаянне, высокі прафесійны і асабісты якасці стаяць Аляксандра Аляксандравіча ў шэраг выбітных беларускіх артыстаў.

Ён стварыў больш за 150 роляў рознага плана... За кожным вобразам праглядаецца складаны чалавечы лёс з уласцівымі толькі гэтаму чалавеку рысамі. Артыст здольны як на ўвасабленне гумарыстычных і сатырычных роляў, так і роляў трагічнага плана.

За час працы разам з тэатрам ён аб’ездзіў практычна ўсю Беларусь, а таксама многія гарады і вёскі Украіны і Расіі. У заўсёды Парфяновіч А.А. — самы вядомы і любімы гледачамі. Папулярнасць, творчы і чалавечы аўтарытэт, каханне, давер і поспех — нязменныя спадарожнікі артыста.

Акрамя прафесійнай дзейнасці, А.А.Парфяновіч вядзе вількую грамадскую работу, ён з’яўляецца старшынёй першаснай арганізацыі тэатра ГА “Беларускі саюз тэатральных дзеячаў”, членам мастацкага савета тэатра. Ён праводзіць шматлікія творчыя сустрэчы з гледачамі, удзельнічае ва ўсіх гарадскіх мерапрыемствах...

Жыццё А.А. Парфяновіча цесна звязанае з кінематографам. Яркая індывідуальнасць і высокі прафесіяналізм прыцягваюць кінарэжысёраў. Артыст зняўся ў стужках, у якіх стварыў цікавыя яркія вобразы. З 2008 года па 2010 год ён меў значныя ролі ў фільмах: “Браты Карамазавы” (Рыгор), “Пелагея і белы бульдог” (Герасім), “Дэтэктыўнае агенства” (Шульц), “Замах” (Метрдотель), “Капітан Гардзееў” (Коньсерж), “Рыжык” (Захавальнік кнігі Ценяў) і іншыя.

Аляксандру Аляксандравічу ўласцівыя такія рысы, як дысцыплінаванасць, ініцыятыўнасць, прыстойнасць, тактоўнасць у адносінах да людзей”.

ВЕДЫ, УМЕННІ...

■ Дзяржаўная ўстанова адукацыі “ДЗІЦЯЧАЯ МУЗЫЧНАЯ ШКОЛА МАСТАЦТВА № 1 г. Гомеля імя П.І.Чайкоўскага”:

Дырэктар школы Сяргей САЛЫГАЎ:

“У 2020 годзе наша Дзіцячая музычная школа мас-

тацтваў адзначае юбілей! 100-годдзе! На працягу доўгіх гадоў школа з’яўляецца сацыяльна-культурным энтрам. Бо акрамя адукацыйнай функцыі мы стараемся фарміраваць духоўную культуру падрастаючага пакалення, абаяраючыся на традыцыі, веды, уменні, навывкі і пачуцці.

У школе займаюцца больш за 800 вучняў, працу-

юць 83 настаўніка, 35 з якіх маюць вышэйшую кваліфікацыйную катэгорыю. З 14 канцэртных калектываў шэсць маюць найменне “ўзорны аматарскі калектыв”.

Хацелася б адзначыць, што сёння школа — адна з галоўных канцэртных пляцовак горада, дзе дэманструюць сваё майстэрства лепшыя выканаўцы і калектывы. Тут праходзяць семінары, канферэнцыі, майстар-класы, конкурсы. Штогод школа дае каля 100 канцэртаў на гарадскіх і абласных канцэртных пляцоўках, у тым ліку на прадпрыемствах і ў арганізацыях горада.

“Геаграфія” конкурсаў, у якіх прымаюць удзел навучэнцы нашай школы, за апошнія гады значна пашырылася. Гэта гарады: Мінск, Масква, Кіеў, Санкт-Пецярбург, Брэст, Гродна, Мазыр, Чарнігаў, Харкаў, Стоўбычы, Ельск, Салігорск, Белгарад, Светлагорск, Жлобін, Наваполацк, Ліда, Паставы, Краснадар, Судак, Даўгаўпілс (Латвія), Бялград (Сербія).

Пачынаючы з 2000 года за перамогі ў рэспубліканскіх і міжнародных конкурсах 11 вучняў школы былі ўзнагароджаны прэміямі Гомельскага абласнога выканаўчага камітэта па падтрымцы таленавітай моладзі. 19 вучняў — прэміяй Гомельскага гарадскога выканаўчага камітэта па падтрымцы таленавітай моладзі, 25 навучэнцаў школы сталі стыпендыятымі Спецыяльнага Фонду Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь па падтрымцы таленавітай моладзі, 6 навучэнцаў маюць прэмію і званне “дыпламант” Спецыяльнага Фонду Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь і званне “лаўрэата” Спецыяльнага Фонду Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь па падтрымцы таленавітай моладзі. Так што ў нас ёсць добрая падстава, каб рухацца ў напрамку далейшага развіцця і самаўдасканалення.

Таму ад усяго калектыву на старонках “Культуры” мы б хацелі падзякаваць Савету Міністраў Рэспублікі Беларусь за высокую аднак педагогічнай і творчай дзейнасці нашай школы. Безумоўна, адміністрацыя і педагогічны калектыв

нашай творчай установы і надалей працягнуць працу па фарміраванню музычнай і духоўнай культуры падрастаючага пакалення”.

ПРАСТОРА ПАМЯЦІ

■ Артур ЗЕЛЬСКИ, дырэктар Дзяржаўнага мемарыяльнага комплексу “Хатынь”:
“Напісаць што-небудзь заўсёды цяжка”, — так

адзначалі некалі Аркадзь ды Барыс Струтацкі. Аднак сёння, калі паступіла замовы газеты “Культура”, падалося, што неабодна пачаць няпроста працэс асэнсавання ўласнага жыццёвага шляху. Сёння? Я злавіў сябе на думцы, што аб гэтым я думаю ўжо не раз. Сапраўды, адкуль усё пачалося? З дзіцячых апавяданняў мамы “піра вайну”, ад якіх засталіся толькі паўсідэты твораў ўспаміны. Ах, як мы не цэнім тое, што маем побач, маем сёння і зараз. Цяпер засталіся толькі партрэт і памяць...

Альбо тады, летам 1980 года, калі тата прынёс са Смалявіцкай раённай бібліятэкі тоўстую кнігу (яна тады мне падалася тоўстай) — “Легенды і мифы древней Греции”. Яна літаральна перавярнула мой унутраны свет. Ці, прынамсі, зрабілася адной з тых кніг, якія сур’ёзна паўплывалі на самаўсведамленне. Таму што далей былі і “Дзікае пал’ванне...” (якое мы чыталі ўсёй сям’ёй), і “Каласы...”, і “Митридат”, і вельмі-вельмі шмат чаго іншага. У тым ліку “Творы” Гая Салустыя Крыспа, якія не чыталіся ў школьныя часы, але чакалі свайго часу на паліцы, каб аднойчы дапамагчы ў стварэнні дысертацыі “Першая Пантыйская вайна”. Антычная гісторыя — як першае каханне...

Была яшчэ і самая першая праца — “Гісторыя Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта ў біяграфіях яго рэктары”. Яна стваралася ў нейкім шалёным запале, літаральна за некалькі месяцаў.

Падобнае творчае нахненне было і калі стваралася калектывная праца “Щит и меч Отечества”. Скажу шчыра, цікава было шукаць у беларускіх летапісах і хроніках скупыя звесткі пра “разведвальныя і контрразведвальныя дзеянні” ў старажытнай Беларусі, “таемныя аперацыі” часоў ВКЛ...

Падобнае творчае нахненне было і калі стваралася калектывная праца “Щит и меч Отечества”. Скажу шчыра, цікава было шукаць у беларускіх летапісах і хроніках скупыя звесткі пра “разведвальныя і контрразведвальныя дзеянні” ў старажытнай Беларусі, “таемныя аперацыі” часоў ВКЛ...

Апошнім часам у свеце ўсё большую папулярнасць набывае культурны турызм. Паводле ацэнкі Сусветнай турыстычнай арганізацыі, такія турысты таксама і трацяць на траціну болей, дазваляючы культурным установам, якія яны наведваюць, болей зарабляць і ўстойліва развівацца. Усё больш прыхільнікаў знаходзіць таксама творчы турызм, што прадугледжвае актыўны ўдзел падарожнікаў, якія навучаюцца розным мастацкім ці рамесным практыкам, а ў выніку могуць, напрыклад, стварыць сувеніры ўласнымі рукамі.

Антон РУДАК

Свята Юр'я ў Обчыне Любанскага раёна.

Традыцыйная культура — для сваіх і для гасцей

Спробы і перспектывы развіцця такога апачынку ў нашай краіне абмяркоўваліся падчас круглага стала, нядаўна зладжанага Інстытутам павышэння кваліфікацыі і перападрыхтоўкі кадраў Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў. Мерапрыемства было прысвечанае праблемам выкарыстання элементаў нематэрыяльнай гісторыка-культурнай спадчыны ў эпоху развіцця ўнутранага і ўязнога турызму. Удзельнікі круглага стала, сярод якіх былі спецыялісты раённых і абласных устаноў культуры, спрабавалі знайсці адказы на пытанні, якія формы ўключэння нематэрыяльных гісторыка-культурных каштоўнасцяў у турыстычную дзейнасць спрыяюць іх лепшаму захаванню, і якім чынам магчыма пазбегнуць пагроз для жыццядзейнасці нематэрыяльнай культурнай спадчыны пры яе выкарыстанні ў эпоху развіцця турызму.

Беларусь вядзе актыўную дзейнасць у межах Канвенцыі UNESCO аб ахове нематэрыяльнай культурнай спадчыны, прынятай у 2003 годзе. Тры беларускія нематэрыяльныя каштоўнасці ўключаны ў Спіс Сусветнай спадчыны UNESCO — гэта абрады "Калядныя цары" і "Юраўскі карагод", а таксама ўрачыстасць у гонар шанавання абраза Маці Божай Будслаўскай. Яшчэ дзве айчыныя нематэрыяльныя каштоўнасці маюць быць разглядаемыя да ўключэння ў спіс неўзабаве.

Дырэктар Інстытута павышэння кваліфікацыі і перападрыхтоўкі кадраў

БДУКіМ Ірына Лапцёнак звярнула ўвагу спецыялістаў з розных куткоў краіны, што ў адпаведнасці з планам мерапрыемстваў Міністэрства культуры па развіцці культурна-пазнавальнага турызму, Інстытут уплываваў на правядзенне на пастаяннай аснове маніторынгу дзейнасці па захаванні нематэрыяльных гісторыка-культурных каштоўнасцяў, якія выкарыстоўваюцца ў турыстычнай дзейнасці, а таксама на ажыццяўленне шэрагу мерапрыемстваў па актуалізацыі гэтага напрамку ва ўстановах культуры. Для вывучэння такога кшталту дзейнасці ў згаданых установах было праведзенае анкетаванне, вынікі якога будуць прадстаўлены на рэспубліканскім семінары, які мае адбыцца ўжо ў гэтым месяцы.

ВАГОМАЯ СТАТЫСЦЫЯ НЕМАТЭРЫЯЛЬНАГА

Папярэднія вынікі аналізу дзейнасці па захаванні нематэрыяльных гісторыка-культурных каштоўнасцяў, якія выкарыстоўваюцца ў турыстычнай дзейнасці, прадставіла вядучы спецыяліст аддзела інфармацыйна-аналітычнага забеспячэння дадатковай адукацыі дарослых Інстытута павышэння кваліфікацыі і перападрыхтоўкі кадраў БДУКіМ Алена Каліноўская. Яна адзначыла, што сёлета ў Дзяржаўны спіс гісторыка-культурных каштоўнасцяў у Рэспубліцы Беларусь ужо былі ўключаныя пятнаццаць нематэрыяльных гісторыка-культурных каштоўнасцяў — гэты паказчык даволі высокі ў параўнанні з мінулымі гадамі,

калі ў сярэднім штогод спіс папаўняўся ўдвай меншай колькасцю такога кшталту элементаў. Сёлета таксама па ініцыятыве Міністэрства культуры ўпершыню была падрыхтаваная і ўключаная ў спіс комплексная нематэрыяльная гісторыка-культурная каштоўнасць "Беларускія мастацкія практыкі саломалічэння" — у выніку, кожная вобласць краіны была прад-

Абрад "Юраўскі карагод" у вёсцы Пагост Жыткавіцкага раёна.

стаўленая ў спісе ўласнымі рэгіянальнымі практыкамі плянення з саломкі.

Закранаючы статыстыку нематэрыяльных гісторыка-культурных каштоўнасцяў, Алена Каліноўская звярнула ўвагу спецыялістаў, што дзве катэгорыі, на якія падзяляюцца каштоўнасці такога кшталту, не маюць іерархічнага значэння. Рэч жа ў тым, што да катэгорыі А належыць гісторыка-культурныя каштоўнасці, поўная аўтэнтычнасць і дакладнасць якіх безумоўныя і нязменныя, а да катэгорыі Б — тыя, якія поўнасцю або часткова адноўленыя, але ўсе яны маюць роўную значнасць.

Абрад "Перанос свячы" ў в. Навіккі Калінавіцкага раёна.

турыстычнай дзейнасці, між мерапрыемстваў абласнога ўзроўню варта адзначыць фестываль "Скарбы Гродзеншчыны", канкрэтна прысвечаны нематэрыяльнай культурнай спадчыне. Перад кожным раёнам вобласці была пастаўленая задача адшукаць і даследаваць узоры жывой народнай культуры, і па выніках гэты фестываль адбываецца раз на два гады ў розных раёнах вобласці, што дазваляе ўключыць у яго правядзенне большую колькасць прадстаўнікоў мясцовых супольнасцяў.

Агулам на гэты момант Дзяржаўны спіс гісторыка-культурных каштоўнасцяў налічвае дзевяноста два элементы нематэрыяльнай культурнай спадчыны. Найбольш шырока прадстаўлены ў спісе такія катэгорыі, як традыцыйныя рамяствы, выканальніцкія мастацтвы, традыцыйныя цырымоніі і абрады, актыўна пашыраюцца апошнім часам катэгорыя традыцыйнай ежы.

ПРЫКЛАДЫ ДЛЯ ПЕРАЙМАННЯ

Аналізуючы ўдалыя практыкі па выкарыстанні нематэрыяльных гісторыка-

гледачой, акрамя жыхароў раёна. Цікавым прыкладам з'яўляецца і абрад "Бразгун" у Чэрыкаўскім раёне, падчас якога таксама адбываецца фальклорны фестываль — але ў гэтым выпадку праблема палягае ў тым, што сам абрад пачынае знікаць, бо ў вёсцы папросту няма ўжо каму ўдзельнічаць у традыцыйным шэсці да крыніцы. У Слаўгарадскім раёне адбываецца даволі масавае свята на "Блакiтнай крыніцы" — але тут, у сваю чаргу, паўстае праблема непахаданай камерцыялізацыі спадчыны і нават узнікаюць пагрозы экалогіі, што ўжо неаднаразова адзначалася.

На ўзроўні раёнаў добрай формай па выкарыстанні нематэрыяльнай гісторыка-культурнай спадчыны ў сферы турызму з'яўляюцца летнікі традыцыйнай культуры, якія спрыяюць засваенню народнай традыцыі, рамястваў і ўменняў. Праўда, іх правядзенне патрабуе значнай падрыхтоўкі — доўгатэрміновае знаходжанне турыстаў у вёсцы і праграму іх побыту арганізаваць складаней, чым разовае мерапрыемства. Добрымі прыкладамі дзяржаўна-прыватнага партнёрства па арганізацыі такога кшталту летнікаў з'яўляюцца фестываль традыцыйнай культуры "Пятровіша" ў Любанскім раёне — пры яго правядзенні культурную частку ладзіць спецыялісты ўстаноў культуры, гурты і носьбіты традыцыі, а арганізацыйную частку забяспечваюць мясцовыя жыхары, пераёмнікі гэтых традыцый, на сваіх асабістых падворках.

(Заканчэнне на стар. 14)

Цалкам верагодна, што ў блізкай перспектыве суквецце беларускіх замкаў узбагачыцца яшчэ адной перлінай — Крэвам. Сёння ў Крэўскім замку супольна працуюць археолагі і рэстаўратары. Пра стан замка і тое, якім ён мусіць стаць у будучыні, расказаў кіраўнік археалагічнай часткі праекта Алег Дзярновіч.

Рэстаўрацыя — вечная дыскусія

Пётра ВАСІЛЕЎСКІ

Агульны выгляд Крэўскага замка падчас прац. Здымак з боку замкавага дзядзінца.

Зараз у Крэўскім замку ідуць працы па кансервацыі з элементамі рэстаўрацыі. І ўсе археалагічныя даследаванні адбываюцца там менавіта ў мэтах абслугоўвання належным чынам гэтых прац. Мы праводзілі даволі вялікія раскопкі ў Княскай вежы яшчэ ў 2012 годзе, калі выявілі вялікую колькасць фрагментаў фрэсак і дайшлі да цокальнага яруса гэтай вежы. Два гады таму у нас былі працы па археалагічнаму нагляду, і такія працы планаваліся сёлета. То-бок функцыя археолагаў, і мая місія былі ў тым, каб забяспечыць археалагічнае суправяджэнне на аб'екце, не дапусцішы пашкоджання культурнага пласта замка. Калі раптам інжынерныя ці кансервацыйныя працы патрабавалі паглыблення ў пласт, тады мы пераходзілі са стадыі нагляду на стадыю раскопак.

Два гады таму, калі вяліся працы ўздоўж заходняй сцяны замка і па часовай кансервацыі Княскай вежы, рабіліся працы там, дзе раней ужо выкапваліся шурфы. На кутах будынкаў. Таму не было патрэбы праводзіць раскопкі. Абыяксліяся наглядом.

Ну вось у гэтым сезоне задачы былі большыя. На гэты сезон было належае фінансаванне каб зрабіць кансервацыю з элементамі рэстаўрацыі паўночна-ўсходняй сцяны. Гэта сцяна дагэтуша да галоўнай брамы Крэўскага замка. Апроч таго там праводзіліся працы па ўзмацненню падмурка. Мы павінны паспеш яшчэ ў гэтым сезоне адбудаваць браму замка. Таму трэба было ўскрыць падмуркі, паглядзець, што засталася ад брамы. Мы сапраўды заклалі

раскоп, раскрылі гэтыя падмуркі. А падмуркаў і не было, таму што ў 1929—1930-х гадах польскія навукоўцы рабілі працы па кансервацыі замка, па ратаванні той руіны, якая ад замка засталася пасля Першай сусветнай вайны, пасля так званых Керэнскага абстрэлу ў ліпені 1917 года.

І калі яны рабілі свае кансервацыйныя працы, яны фактычна выбралі пад брамай усё, што яшчэ заставалася, каб умацаваць сцяну і зрабіць кантрафорс, які мы сёння бачым. Так што падмуркі брамы мы не знайшлі. Тым не менш мы працавалі ўчастак, раскоп, дзе пачалі закладваць камяні пад падмурак брамы. Брама павінна быць такая: стрэлячатая, гатычная арка. Але ўзніклі праблемы, наколькі я ведаю, інжынерныя, канструкцыйныя.

Княская і частка сцяны пры ёй стаяць на дзоне пячанай. Там увогуле замак у балоце размешчаны, што адпавядала канцэпцыі фартыфікацыі XIV стагоддзя, эпохі да з'яўлення сценабітнай артылерыі. І вось на балачце была насыпана дзюна, на якой пабудаваны вежа і частка сцяны. Адпаведна падмуркі там неглыбокія, да 80 сантыметраў, а іншыя падмуркі замкавыя дасягаюць 3—3,5 метраў. Можаше ўявіць розніцу. І вось калі адбыліся ўсе гэтыя абстрэлы знішчальныя з расійскага боку, бо ў замку стаялі нямецкія пазіцыі, гэта сцяна моцна нахілялася. Тут вось і узнікла праблема, як з іскрыўленай паверхні вывесці арку. Зараз над гэтым працуюць канструктары і інжынеры "Белрэстаўрацыі".

Яшчэ адзін важны раскоп мы заклалі з унутранага боку паўночнай сцяны.

Рэч такая, што паводле ўсёй іканаграфіі XIX стагоддзя ўсходні кут замка ўжо быў дэструктураваны. Там быў развал. Сёлета гэты развал прыбіралі і нечакана пры расчыстцы натрапілі на частку мураванай сцяны, з цэглы выкладзенай. Разумееш, замак першапачаткова выкладзены пераважна з камяню. З валуноў, з палявога камяня. Гэта асноўны будаўнічы матэрыял Крэўскага замка. Цэгла ў замку выкарыстоўвалася толькі ў самых адказных канструкцыйных момантах, для выкладання адказных канструкцыйных элементаў — арака, аконных і ўваходных праёмаў, для выкладання той жа вежы. Там ідзе, як я мяркую, дэкаратыўны цагляны пас па перыметры ўсяго замка. А тут расчышчаецца з дапамогай тэхнікі завал, што складаецца з камяню і бітай цэглы, і вылазіць такая пляма цаглянай муроўкі ў сцяне. Гэта ўжо быў такі знак, сігнал, што тут была нейкая прыбудова. І мы сапраўды намацалі і раскрылі падмуркі.

Выветлілася, што да гэтай сцяны са двара, з унутранага боку, падыходзіў будынак. Мураваны будынак XIV стагоддзя, не адлюстраваны на папярэдніх планах. Можаше ўжо ў XVII—м ці нават у XVI стагоддзях яго ўжо не існавала. Але ён быў у самым раннім перыядзе функцыянавання замка. Там, у гэтых падмурках, мы знайшлі скабяныя вырабы, пражскі грош XV стагоддзя.

Гэты будынак меў рэпрэзентатыўны характар. Выкладзены з цэглы, пласдалі багатае напуўненне гэтых руін. Хачу адзначыць, што "Белрэстаўрацыя" з належнай павагай і адказнасцю паставілася да гэтага факта і цяпер уносіцца каарэктывы ў праект, каб гэтую

Працы па кансервацыі контрфорса, узведзенага польскімі рэстаўратарамі ў 1929—1930-х гг.

цагляную пляму не заклаці камянем. Бо зараз адбываецца кансервацыя замка і ўнутраная забудовка закладзеца звонку каменнай муроўкай, як яно калісь і было. Дык вось гэту пляму тэрэтычна таксама маглі заклаці каменнай муроўкай, і яна б знікла для нашых вачэй. А так з цэглы будзе пазначаныя памеры гэтага будынка на сцяне.

— Вам як археолагу не даводзілася чуць, што ваша дзейнасць толькі зацягвае тэрміны аднаўлення гістарычных будынкаў? Маўляў, бяры старажытную гравію з вьывай замка, і па яе ўзору адбудоўвай. А яны, археолагі, у зямлю лезуць, раскопы ладзіць, не даюць будаўнікам працаваць, сочаць за кожным іх крокам — запягаўся я ў Алега Дзярновіча.

— Праблема насамрэч нават больш складаная, чым вы зараз агучылі — адказаў ён. Я разумею, што вы наўмысна не спрацілі. Ёсць і

іншая рэакцыя на нашу працу. Вось мне старшыня Крэўскага сельсавета пытае, ну што гэта за рэстаўрацыя? Я, маўляў, не бачу, дзе пасля вашай рэстаўрацыі той аб'яцаны вамі замак XIV стагоддзя. Што маецца на ўвазе: у людзей, мясцовых асабіста, ёсць свой вобраз замка. Яны прывычаліся да таго, як выглядае замак яшчэ з дзяцінства. Але мала хто дае адказу і мае свядомасць, што ён бачыць. Яны думаюць, што бачыць аўтэнттыку XIV стагоддзя, і так павінна быць. А насамрэч яны бачыць вобраз замка, створаны польскімі кансерватарамі. Замак уратаваны імі пасля страшэнных разбурэнняў Першай сусветнай вайны. І гэтыя ж вобразы былі ў Троках, у Наваградскім замку. І ў Крэве і Медніках гэта моцна адчуваецца.

Пад кіраўніцтвам Станіслава Лорэнца, які быў галоўным кансерватарам аб'яднанай кансервацыйнай

акругі Віленскай і Наваградскай, польскія кансерватары ратавалі гэтыя аб'екты, але ў адпаведнасці з тагачасным бачаннем даўніны адначасова стваралі рамантычныя вобразы старажытных руін, якія многім сёння ўяўляюцца аўтэнттычнымі. І цяпер праблема: калі рэстаўраваць, дык што рэстаўраваць? Дзе той аўтэнттычны вобраз? Мы будзем аднаўляць XIV стагоддзе, а як быць з жыццём у замку ў XVI стагоддзі? Больш таго, Крэўскі замак з'яўляецца месцам памяці Першай сусветнай вайны, бо праз Крэва з 1915-га і па пачатак 1918 года праходзіла лінія фронту. Усё наваколле насычана нямецкімі бункерамі. І на тэрыторыі Крэва стаяць два бункеры, і тэрыторыя замка ў варонках ад снарадаў. Я мяркую, што гэтыя сляды вялікага абстрэлу трэба таксама захаваць. Крэўскі замак, як высвятляецца, шматузрунны, дзе прысутнічаюць знакі некалькіх эпох.

Ёсць яшчэ больш складанае пытанне. Ратуючы помнік, мы мусім максімальна захаваць аўтэнттыку, але з ўлікам сучасных патрабаванняў да турыстычнага аб'екта. Не можа быць сёння такі аб'ект без электрыфікацыі, без падводкі вады, без супрацьпажарнага абсталявання.

Як гэта зрабіць — адзначана адказаў няма. Знайсці прымальны варыянт можна толькі праз карэктную дыскусію. Дык вось археалогія для гэтай дыскусіі дае аб'ектыўную карціну, магчымасць зразумець гісторыю помніка і на гэтай падставе пабудоваць канцэпцыю ягонага функцыянавання ў сённяшніх умовах. А ўвогуле рэстаўрацыя — гэта вечная дыскусія.

Фота з архіва Алега ДЗЯРНОВІЧА.

(Заканчэнне.

Пачатак на стар. 3.)

Апошнім часам неяк амаль безапеяляйына пачалі сцвярджаць, што “не трэба перапісваць гісторыю”. З гэтым, на маю думку, цяжка пагадзіцца. Гісторыю трэба і перапісваць, і пераасэнсоўваць, і пераўсведамляць. Інакш спыніцца гістарычны працэс. А вось фальсіфікацый займацца не варта. Гэта і бессэнсоўна. Бо гістарычны падзеі, якія адбыліся, гістарычныя факты змяняць немагчыма.

“Хатынь. Трагедыя беларускага народа” — яшчэ адна прыступка ў гістарычным пошуку. У спробе выявіць гістарычныя факты і захавачь гістарычную памяць. Так сталася, што гісторыя вёскі Хатынь шмат у чым супадае з пакрычастай гісторыяй Беларусі. Прынамсі, пра тое сведчыць даўняна таго месца і сцільныя паведамленні ў хроніках і дакументах.

Мемарыяльны комплекс “Хатынь” — з’ява ўнікальная і непаўторная. Шкада, што не ўсе беларусы разумеюць гэта. Тое, што здзейсніла “вялікая чацвёрка” — Юры Градаў, Валынцін Занковіч, Леанід Левін і Сяргей Селіханавіч — сапраўдны грамадзянскі подзвіг. Але варта пашкадаваць, што нават у часы Пятра Машэрава некаторыя элементы мемарыяла не былі рэалізаваны. Трэба адзначыць, што дзякуючы дабной кіраўніцтва Мінскага аблвыканкама ў 2017 годзе калі тэрыторыя мемарыяла пачаў старых хатынскіх могілак быў узведзены і асвечаны Паўлюкны крыж у выглядзе стылізаванага шасціканцовага крыжа Ефрасіні Полацкай. Мемарыялізаваць гэтае месца некалі планавалі выдатны архітэктар Леанід Левін. А рэалізаваў задуму калегі яго сябра Юры Градаў пры ўдзеле скульптара Канстанціна Селіханова, унука аднаго са стваральнікаў “Хатыні”.

Таксама вельмі шкада, што не быў у свой час створаны музейны будынак. Бо сёння яго востра не хапае. За мінулыя дзесяцігоддзі назапасілася багата матэрыялаў, ёсць сякія-такія знаходкі, на нашых вачах мяняюцца музейныя тэхналогіі. Хацелася б стварыць музей-прасторы памяці.”

МАРА СПРАЎДЫЛАСЯ

■ **Ірына БУХАВЕЦКАЯ, выкладчык установы адукацыі “Віцебскі дзяржаўны каледж культуры і мастацтваў”:**

“У 1999 годзе я скончыла Беларускі ўніверсітэт культуры, па заканчэнні якога атрымала вучоную ступень бакалаўра мастацтваў. Шчыра жачучы, яшчэ ў гады вучобы на ўніверсітэце, у якасці харэографіа я ствары-

Стваральнікі тоеснасці

ла некалькі балетмайстарскіх работ, якія былі прынятыя на працягу года ў якасці выкладчыка сучаснага і класічнага танца. Адначасова з выкладчыкай работай стала займацца пастаноўкай сцэнічных нумароў, якія пастаянна ўключаліся ў канцэртныя праграмы вучылішча.

Я вельмі жалада аб’яднаць класічны танец з сучаснай харэаграфіяй, таму марыла на базе вучылішча стварыць студыю

сучаснага танца. Мая мара здзейснілася ў 2003 годзе, калі на базе Віцебскага дзяржаўнага вучылішча мастацтваў такая студыя і была адкрыта. Дарэчы, у 2007 годзе ёй было дадзена найменне “народны”.

Колькасць удзельнікаў нашай народнай Студыі сучаснага танца каля 35 чалавек, узрост — ад 15 гадоў. Студыя ўключае некалькі саставаў: асноўны склад студыі — навучэнцы старэйшых курсаў; падрыхтоўчая група — навучэнцы першага курса; група з выпускнікоў каледжа. Штогадова праводзіцца набор у падрыхтоўчую групу сярод падрыхтоўчых першых курсаў, так абнаўляецца склад калектыву; аднак не ўсе зольныя сумяшчаць вучэбны працэс з работай у калектыве. У выніку з 5 — 8 зноўпрыбылых удзельнікамі студыі становяцца 1 — 3 сапраўды працольныя і мэтанакіраваныя.

Кожны ўдзельнік імкнецца асэнсаваць сучасныя накірункі харэаграфіі. У многім гэтаму садзейнічае сумеснае наведванне майстар-класаў, канцэртаў, фестываляў у Віцебску і Мінску; а таксама, як і раней, — рознабаковы рэпертуар студыі і пошук новых формаў выразнасці. У рэпертуары нашага калектыву пастаянна з’яўляюцца новыя кампазіцыі на аснове сінтэзу класічнага танца, бальнай харэаграфіі, новых накірункаў і стыляў сучаснага танца, народнага танца, элементаў апрабатары і мастацкай гімнастыкі.

Безумоўна, нашы навучэнцы — не проста выканаўцы, але і заўсёды аднадумцы, якія прапаноўваюць сваё вырашэнне, сваё бачанне танцавальных нумароў. Іх прапановы даволі часта выкарыстоўваюцца пры стварэнні новых харэаграфічных пастацовак.

За 15 гадоў творчай дзейнасці Народнай Студыі сучаснага танца рэпертуар нашага калектыву папоўніўся шматлікімі канцэртнымі нумарамі. На сёння гэта больш за 80 харэаграфічных кампазіцый і 60 вакальна-харэаграфічных нумароў.

Кожны навучальны год завяршаецца справаздачнымі канцэртамі студыі, якія заўсёды праходзяць з поспехам.

Як і на пачатку свайго ўзнікнення, студыя працягвае ўдзельнічаць ва ўсіх святочных мерапрыемствах Віцебскага дзяржаўнага каледжа культуры і мастацтваў, Цэнтра культуры “Віцебск” і Віцебскай абласной філармоніі, заўсёды з вялікім задавальненнем прымае ўдзел у гарадскіх і абласных, рэспубліканскіх і міжнародных святочных і фестывальных мерапрыемствах. На рахунку калектыву — больш за 40 канцэртных выступленняў штогод.

Што яшчэ мне здаецца важным... Выпускнікі каледжа, атрымаўшы высокапрафесійную падрыхтоўку ў тым ліку і ў народнай Студыі сучаснага танца, пацяраджаюць майстэрства на сваіх працоўных месцах, працягваюць свае творчыя зольнасці на далейшых месцах вучобы”.

МНОГАЕ ЁДАЛОСЯ

■ **Уладзімір ЧЭРНИКАЎ, дырэктар Мінскага дзяржаўнага каледжа імя М.І.Глінкі:**

“Мінулы вучэбны год быў няпростым. З-за каранавіруса давялося пераносіць многія запланаваныя мерапрыемствы. Тым не менш, аглядаючы зробленае, разумеем, што многае ўдалося. Так, нягледзячы на складаны абставіны, у сярэдзіне летага мы змаглі правесці Лютавы Рэспубліканскі адкрыты конкурс канцэртмайстарскага майстэрства імя Валерыя Сямёнавіча Савіна. Ён доўгі час выкладаў у нас, знаёміў навучэнцаў з асновамі канцэртмайстарскай дзейнасці. А яшчэ плённа супрацоўнічаў з народным артыстам Беларусі, прафесарам Яўгенам Гладковым,

з ягоным ансамблем цымбалістаў “Лілея”, удзельнічаў у міжнародных форумах. Дарэчы, такі конкурс, скіраваны не на сольнае фартэпійнае выканальніцтва, а менавіта на ўменне пійністаў падтрымліваць іншыя выканаўцаў, пакуль адзіны ў нашай краіне. І мы ганарымся, што з дапамогай гэтага творчага саборніцтва сталі папулярна заваць канцэртмайстарскае майстэрства сярод юных музыкантаў розных узростаў і ступеняў падрыхтоўкі, пачынаючы з дзіцячых музычных школ мастацтваў.

Ужо некалькі гадоў запар мы ладзім Аркестравы маладзёжныя форум. Трэці такі фестываль, што супрадажаўся канферэнцыяй, адбыўся ў канцы сакавіка і

быў прысвечаны 70-годдзю з дня народзінаў выбітнага беларускага кампазітара і дырыжора Генадзія Ермачэнкава. Сярод удзельнікаў канферэнцыі быў, да прыкладу, знакаміты рэжысёр Уладзімір Арлоў, сярод музычных калектываў — аркестр беларускіх народных інструментаў БДУКіМа пад кіраўніцтвам Віктара Валатковіча. У рамках форуму адбыўся абмен вопытам між выкладчыкамі аркестравага дырыжыравання з усёй рэспублікі.

Шмат было перамог нашых навучэнцаў і калектываў у рознага роду конкурсах — у тым ліку, што праводзіліся анлайн. Але штосці, зразумела, было перанесена на лепшыя часы. Так, наш цымбальны аркестр некалькі гадоў запар палаваў заяўкі для ўдзелу ў Міжнародным музычным фестывалі моладзі (FIMU), што праводзіцца ў Бельфоры (Францыя). Раней мы дасылалі відэаролікі сваіх запісаў еўрапейскай класікі (маўляў, ім будзе больш цікава паслухаць штосці знаёмае, але ў новай апрацоўцы) — і не праходзілі. Нарэшце выраслі прапанаваць выключна беларускую праграму, складзеную з твораў Вячаслава Кузняцова, Уладзіміра Кур’яна, таго ж Ге-

надзі Ермачэнкава, Яўгена Глебава, Уладзіміра Солтана. І аказалася, што гэта іх цікавіць будзь больш! Павінны былі рушыць туды ў канцы мая — пачатку чэрвеня, але фестываль і адпаведна паездка перанесліся на 2021-ы.

Ну, а сярод нашых уласных мерапрыемстваў — снежанскі канцэрт да 250-годдзя з дня народзінаў Бетховена. У лютым плануем чарговы, ужо шосты па ліку, Мінскі гарадскі адкрыты конкурс камерных ансамбляў “Струны Арфея”, узрост удзельнікаў якога — з 9-ці гадоў. Хоцям, каб гэта саборніцтва набыло рэспубліканскі статус, бо ансамблевае выканальніцтва патрабуе куды большай увагі, чым ёсць цяпер, і павінна выхоўвацца з дзяцінства”

“20MIR20”

■ **Калектыву работнікаў устаноў музеяў “ЗАМКАВЫ КОМПЛЕКС “МІР”, дырэктар — Аляксандр ЛОЙКА:**

“Музей “Замкавы комплекс “Мір” з’яўляецца адносна маладой культурнай інстытуцыяй у параўнанні з іншымі музеямі рэспубліканскага падпарадкавання. Але тым не менш за мінулыя гады пасля заканчэння рэстаўрацыі замка была праведзена вялікая арганізацыйная і навукова-даследчая работа. Музей рэалізуе ўсе віды дзейнасці, прадугледжаныя Кодэксам Рэспублікі Беларусь аб культуры, валодае шасцю музейнымі прадметамі, якія з’яўляюцца гісторыка-культурнымі каштоўнасцямі катэгорыі “1”.

Трэба сказаць, што фонды музея паўнаўночэ штогод сотні экспанатаў, якія маюць вялікае гісторыка-культурнае і музейнае значэнне: актыўна ідзе працэс назапашвання музейных калекцый. Калекцыя дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва папоўнілася двюма еўрапейскімі шпалерамі другой паловы XVII стагоддзя. Такім чынам сёння замкавы комплекс валодае самай буйной калекцыяй шпалер у краіне, што працягваюць культурныя традыцыі бязворсавых дываноў Карэліцкай мануфактуры Радзівілаў.

Наш унікальны “Мір” вядзе актыўную працу па фарміраванні міжнародных сувязяў, што дазваляе рэалізоўваць сумесныя музейныя праекты. Сваіх міжнародных партнёраў мы падбіраем з улікам профілю нашага музея і статусу аб’екта Сусветнай спадчыны UNESCO. Дарэчы, гэты год мы ажраў і праводзім пад знакавай пад аб’екта і музея датай — 20-годдзя ўключэння Мірскага замка ў Спіс Сусветнай культурнай і прыроднай спадчыны UNESCO. Менавіта на гэ-

тай даце мы акцэнтуюм увагу нашых, у тым ліку і віртуальных, наведвальнікаў падчас акцыі пад агульнай назвай “20MIR20”. Намі быў запланаваны шэраг буйных мерапрыемстваў як у музеі, так і на міжнародным узроўні з нагоды гэтай даты, але каранавірусная пандэмія ўнесла свае неспадзяваныя карэктывы ў планы ўстановы.

Музей у гэтым годзе пачаў рэалізацыю праекта “Захаваць і адаптаваць культуры і спадчыны для культурных, адукацыйных і турыстычных мэтаў” у рамках Еўрапейскага інструмента суседства Праграмы трансгранічнага супрацоўніцтва.

Сёння “Замкавы комплекс “Мір” з’яўляецца адным з найбольш вядомых музеяў нашай краіны. За перыяд з 2011 года па 2019-ты яго наведвала больш за 2,5 мільёна чала-

век. У цяперашні час аб’ект атрымлівае 20 працэнтаў з буджэту, такім чынам 80 працэнтаў музейны комплекс зарабляе самастойна. Музей рыхтуецца да рэалізацыі буйных інфраструктурных праектаў — капітальнага рамонтна-вадаскіду з сезонным гандлем, аднаўленнем “Італьянскага саду” і рэнавацыі палаца князёў Святаполк-Мірскіх.

Сучасная музейная ўстанова даўно перастала быць толькі сховішчам арт-фактаў, і музей цяперашні і будучы павінен стаць камфортным для любых катэгорыяў наведвальнікаў. Увогуле, сённяшні музей імкнецца заваяваць званне інтэрактыўных культурных цэнтраў, і музей, які размешчаны ў сценах Мірскага замка, для сябе бачыць менавіта такую місію.

Адзін з самых папулярных турыстычных аб’ектаў у Рэспубліцы Беларусь музей “Замкавы комплекс “Мір” імкнецца атрымаць статус “нацыянальнага”, што павысіць яго прэстыж і будзе адпавядаць той ролі, якую ён адыгрывае ў папулярнацыі нацыянальнай гісторыка-культурнай спадчыны Беларусі.

Напярэдадні прафесійнага свята калектыву музея далучаецца да шматлікіх віншаванняў і зычыць, каб ваша натхненне, невывяржана энергія, ініцыятыва і надалей была б скіравана на зберажэнне гісторыка-культурнай спадчыны роднай Беларусі!”

Па слядах даследчых экспедыцый

Надзея КУДРЭЙКА

Абласны краязнаўчы музей, утвораны ў 1950 годзе, — адзін найстарэйшых у Брэсцкай вобласці. Менавіта ў 50-я гады пачалі збірацца калекцыі, у тым ліку і этнаграфічныя: супрацоўнікі музея паехалі па мястэчках і вёсках Брэсцчыны, забраліся ў самыя аддаленыя куткі свайго рэгіёна і прывозілі агуль мнства рарытэтаў. У тых часіны яшчэ можна было знайсці ніякага рэччу, датаваных нават канцом XIX стагоддзя: на выставе, што зараз працуе ў музеі, частка такіх рарытэтаў прадстаўлена.

Увогуле, этнаграфічныя калекцыі складалася адной з першых, а зараз ёсць і археалагічныя, і нумізматычныя, і калекцыі жывапісу, іканапісу і многа іншыя — усяго 23. У фондах музея да 175 тысяч прадметаў.

— Якраз у першыя гады і дзесяцігоддзі існавання музея ў нас ішла найбольш плённая і насычаная збірніцкая дзейнасць, — расказвае загалова навукова-метадычнага аддзела Вольга Новікава. — І мы захацелі прадеманстраваць вынікі працы нашых супрацоўнікаў, паказаць тое, што характэрна менавіта для Брэсцчыны, і чым у плане матэрыяльнай культуры мы адрозніваемся ад іншых рэгіёнаў Беларусі.

Канешне, і зараз музейшчыкі выязджаюць у экспедыцыі, аднак з ходам часу нічога не зробіш — цяпер ужо не так часта ўдаецца знайсці нешта аўтэнтычнае, унікальнае. Але назапашана вельмі многае.

Самымі даўнімі па часе — з канца XIX — пачатку XX стагоддзя — на выставе “Па слядах музейных экспедыцый” у першую чаргу з’яўляюцца прадметы ткацтва: касцюмы маларыцкага і кобрынскага строяў, святочны касцюм замужняй жанчыны, рушнікі з Пінскага раёна. Такі ж старадаўні на выставе і калодны вулей.

— Калодны вулей, на мой погляд, найкаштоўнейшы экспанат, — расказвае Вольга Новікава. — Борніцтва, як вядома, адзін з самых старажытных промыслаў славян — дзікіх пчол калісьці раздзілі ў борнях у ствалах дрэваў, крыху пазней з’явіліся ўжо і калодныя вулі. Але цяпер падобны знайсці і ўбачыць — сапраўдна ўдача. А на нашай выставе не новаствораны сучасным майстар вулей, а менавіта што старадаўні, сапраўды — са Столінскага раёна. У гэтым вулей пчолы жылі і збіралі мёд яшчэ

Этнаграфічныя багаці Брэсцчыны

Сёлета сваё 70-годдзе адзначае Брэсцкі абласны краязнаўчы музей. І першым з мерапрыемстваў, прымеркаваных да юбілею, стала выстава “Па слядах музейных экспедыцый”, на якой прадстаўлены ўнікальныя і найцікавейшыя экспанаты з багатай этнаграфічнай калекцыі музея, сабранай у рэгіёнах Брэсцчыны. І мы “зазірнем” на гэтую выставу, каб даведацца, чым раней жылі людзі, як апрапаніліся, якія шэдэўры традыцыйнага мастацтва стваралі. А яшчэ — які працавіты і таленавіты народ, паходле слоў укладальнікаў экспазіцыі, тут жыў і які ў яго былі эталоны прыгажосці.

100 гадоў таму.

Да ліку найбольш даўніх экспанатаў належыць і драўляныя посуд — у цяперашнім ужытку такі ўжо і не сустрачеш. Гэта разнастайныя карцы, каўшы-выліўкі — ці выліўкі, які гэта гучыць у мясцовых гаворках. Каўшы-выліўкі па асноўным прызначэнні выкарыстоўваліся для вычэрпвання вады з лодак, але ж дапамагалі, напрыклад, і насыпаць зерне. Асаблівай увагі варта разныя камянецкія прасніцы. На нашай беларускай тэрыторыі падобная з’ява даволі рэдка, у адрозненне ад рускай Поўначы ці Закарпацця, — такія прасніцы выраблялі ў доволі кампактным арэале, супадającym межамі з Камянецкім раёнам. На лопасцях прасніцы, на якія мацуюцца кудзелі, выразаліся багатыя на сюжэты ўзоры — і не дзеля нейкай утылітарнай карысці, а дзеля прыгажосці.

— Гэта выдатныя ўзоры дэкаратыўнай беларускай разьбы, — працягвае расповед Вольга Новікава. — У старадаўнія часы было прынята ўпрыгожваць прадметы, звязаныя менавіта з нейкім жаночым заняткам, жаночай працай, вась і прасніцы набывалі такія мастацкі выгляд. Хаця пад час працы за кудзелай узору ўжо і не было бачна, але ж падобныя прасніцы часта выкарыстоўваліся ў якасці падарункаў. Акрамя ўсяго, узоры мелі важнае сімвалічнае значэнне — у аснове кампазіцыі традыцыйна былі салярныя знакі, кругі, разеткі.

На выставе прадстаўлена прыкладна 150 экспанатаў, і большасць з іх, як ужо было сказана, — старадаўнія, аўтэнтычныя прадметы побыту жыхароў Брэсцчыны. Але ёсць і доволі арыгнальныя экспанаты — аўтарскія творы, якія выклікаюць вялікую цікавасць у наведвальнікаў, асабліва ў дзяціны. Гаворка пра сюжэтныя кампазіцыі з дрэва, лазы і

«Сялянскі двор». Аўтар — Мікалай Тарасюк.

саломкі народнага майстра Мікалая Тарасюка з вёскі Стойлы Пружанскага раёна. Мікалай Васільевіч прахвіў доўга і цікавае жыццё, пакінуў свет пяць гадоў таму. Ён быў апошнім жыхаром свайёй роднай вёскі. На выставе размешчаны чатыры такія сюжэтныя сцэнкі — будаўніцтва дома, сялянскі двор, веселле, у парку. Гэты майстар унікальны тым, гаворыць Вольга Новікава, што не так звяртаў увагу на пластычны бок свайё твораў, на прапорцыі і да таго падобнае, як на дакладную атрыбутыку сялянскага побыту — прапрацоўваў усё да самых малых дробязей. Кампазіцыя Мікалая Тарасюка — яскравы прыклад наўнага рэалізму ў беларускім традыцыйным мастацтве, убацьчыць іх можна ў многіх музеях свету, ды і ў мінскіх, і ў Музеі-сядзібе «Пружанскі палашык». Калісьці першымі на народнага майстра звярнулі ўвагу якраз супрацоўнікі Брэсцкага абласнога краязнаўчага музея, неаднойчы ездзілі з экспедыцыямі ў вёску Стойлы. І там на хутары, у асобным будынку Мікалаем Васільевічам быў створаны супраўны музей “Успаміны Бацькаўшчыны”, у якім можна было паглыбіцца ў абсалютна іншую рэальнасць, перанесціся ў часе на сто і болей гадоў таму.

Наглядзячы на агульныя з усімі іншымі рэгіёнамі Беларусі характэрныя рысы, тра-

Традыцыйныя касцюмы маларыцкага, дамачаўскага і кобрынскага строяў.

гэта значыць, што ўсё старадаўняе і аўтэнтычнае захоўвалася лепей. І на выставе ў музеі можна ўбачыць вельмі прыкметныя пінскія палацкія рушнікі, убацьчыць той архаічны лінейны арнамент, якім вызначаецца менавіта Брэсцчына, — тут ён найбольш доўга выкарыстоўваўся і не забываўся. Дольш чым у астатніх мясцінах у брэсцкіх вёсках насіліся наміткі — жаночыя галаўныя ўборы

Калодны вулей.

Будзежскія фартушкі.

з тонкага белага кужэльнага льянога палатна, і былі яны, ізноў жа, з найбольш архаічнай сімволікай. А чым яшчэ адметны брэсцкі рэгіён, як адзначае загалова навукова-метадычнага аддзела Вольга Новікава, дык гэта багачства свайё мясцовых этнаграфічных, так бы мовіць, падрэгіёнаў, вялікай амплітуднасцю і разнастайнасцю традыцый у межах адной Брэсцкай вобласці. Нават па адзённым заходня Брэсцчыны выразна адрозніваецца ад усходняй — першая больш зведвала ўплыву заходнеўрапейскіх традыцый і павяваў. Напрыклад, падвойныя дываны, якімі славіцца гродзенскі рэгіён і

суседнія польскія, на Брэсцчыне характэрны толькі для двух раёнаў — Камянецкага і Пружанскага.

— Я даўно курырую нашу этнаграфічную калекцыю, і адразу магу адрозніць прадметы з розных раёнаў Брэсцкай вобласці, — зазначае Вольга Новікава. — Асабліва гэта тычыцца тканых вырабаў. Выразна бачная розніца паміж іванаўскім, пінска-івацэвіцкім, маларыцкім і іншымі строямі.

Дарэчы, музейныя супрацоўнікі нярэдка выкараваюць пажаланні, каб тых, хто цяпер выкарыстоўвае народныя касцюмы на розных святах і іншых падобных мерапрыемствах, з большай увагай і адказнасцю ставіліся да адпаведнасці гэтых строяў мясцовай традыцыі — маглі б зайсці, напрыклад, у краязнаўчы музей і пацікавіцца. Бо падчас можна ўбачыць нешта зусім не маючае да чыннення да гістарычнай праўды. На юбілейнай выставе “Па слядах музейных экспедыцый” якраз дэманструюцца чатыры строі з існуючых на Брэсцчыне сямі. Асабліва вылучылі арнаментальныя выставы дамачаўскага строя з гарэстам. Менавіта дамачаўскія гарэсты вызначаліся прафесіяналізмам выканання, багачства і складанасцю ўбрання. Лішне казаць, што ўвесь гэты жаночы дамачаўскі касцюм — арыгнальны, старадаўні. Акрамя адной дэталі — каптура: ято на Берасцейскай зямлі проста ўжо не атрымаўся знайсці. Але Галіна Рудніцкая, што ўзначальвае ў Саюзе майстроў народнай творчасці секцыю вышывкі, рэканструявала каптур па арыгналах з суседніх польскіх музеяў і падарыла Брэсцкаму краязнаўчому.

А хто не чуў пра славытае бездзежскае фартушкі? Імі славілася — ды і славіцца — вёска, а цяпер аграгарадок Будзеж у Драгічынскім раёне. Бездзежскія фартушкі, як і ўвогуле ткацтва ў гэтай этнаграфічнай зоне, адметныя свайё проста ювельнай тонкасцю вырабу — фартушкі, напрыклад, шыліся з палатна, складзенага з трохсот ільняных ніткач, якія павінны былі свабодна праходзіць праз пярэсцінак. Нават самае палатно ўражвае, а на ім жа была яшчэ і вышпалёная вышывка! Бездзежскія фартушкі на выставе ў Брэсцкім краязнаўчым музеі таксама прыягваюць позіркі наведнікаў.

Зразумела, расказваць у адным газетным артыкуле пра ўсе паўтары сотні экспанатаў немагчыма — выстава “Па слядах музейных экспедыцый” адкрыта для наведнікаў да 10 лістапада. Але хутэй за ўсё — бо цікавае ёсць — яна будзе працаваць і да канца юбілейнага для музея года. Запланаваны і шэраг іншых мерапрыемстваў, прымеркаваных да 70-годдзя Брэсцкага абласнога краязнаўчага музея.

Хроніка цвіцення папараці

Сталічны помнік Святой Еўфрасіні.

Мне вельмі даспадобы два мінскія помнікі, пра якія мала хто ведае. Кажу "мала хто", бо знаходзяцца яны ўбакі ад галоўных магістральных і кропільных асяродкаў прыцягнення. Аднавацца, трапляючы яны на вока толькі тым, хто побач жыве ці працуе. Першы — "Жанчына на зубры" перад Палацам культуры Мінскага аўтазавода. Аўтар скульптуры Лаўраз Ленінскай прэмія Валаянц Занковіч. Напачатку скульптурна група мусіла вяняць манумент партызанскай славы, але потым праз дыскусію ў мастакоўскім асяроддзі і ва ўладных структурах, "Жанчыну на зубры" вырашлі ўсталяваць там, дзе яна зараз і знаходзіцца. Другі помнік — "Еўфрасіня Полацкая" — перад будынкам прадпрыемства "АГАТ". Яго стварыў Анатоль Арцімовіч. Чаму такі шэдэўральны твор стаіць не перад храмам ці на гарадской плошчы, не зусім зразумела. Кажуць, што ААТ "АГАТ" мела намер зрабіць гораду падарунак, але маскоўская філія РПЦ не ўхваліла стылістыку скульптуры, недастаткова кананічную. Восі і даўжыня "АГАТ" покінуць скульптуру сабе. Мо і добра. Святая заступніца Беларусі не любіла гарадскога глуму і мітусні, яна абрала домам манастырскую келлю, а сурмаючым Бога. Тут у адноснай цішыні, хай і побач з галоўным проспектам сталіцы, ёй утулілі

Пётра ВАСІЛЕЎСЬКІ / Фота аўтара

Аўтару сталічнага помніка Святой Еўфрасіні скульптары Анатоль Арцімовіч спыніўся ў 80 гадоў. Я даўно знаймаўся, што людзі, якім ёсць дзеці чаго жыць, якія маюць творчы імпульс і прорушы пляны на заўтра, паслязавтра, бліжэйшае дзесяцігоддзі і значна далей, няма калі старэць.

І нават у вельмі павяжамым узросте яны звычайна зводзяцца, здуваюцца, разваліцца. Тэгі ці стужкі мударасці сілы, якія немагюць адчуць бярэжліва, калі ведаць, колькі жыцця чалавеку гадоў. "Кі гэты мошскі сэрце,

дзіўна, што ён не мае звання народнага мастака Беларусі. Можа таму, што ў сваі час атрымаў не пастель, а магчыма, і па нейкай іншай прычыне. Як бы там ні было, але спадару Анатолі заўжды было шкада марнаваць час, калі гаворка заходзіла пра астойванне нейкіх асабістых прывілеяў. Таму ён толькі лаўразат Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусь, а з урадавых узнагарод мае медаль Францыска Скарыны. Але паласуем: тое, што зрабіў за жыццё скульптар Анатоль Арцімовіч — гэта наш залаты фонд.

Ён прычыніў да стварэння такіх знакавых помнікаў як мемарыял "Брэсцкая крэпасць-герой" і Курган славы пад Мінскам. Ягонае аўтарства помнік кнігіце Рагнедзе ў Заслаўі; князю Барысу — заснавальніку горада, у Барысаве; Францыска Скарыну ў Калінінградзе; салатам Напалеона, пагеллым на Беразіне, героям-пафілітаў і Алма-Але, абаронцам Айчыны ў Першую сусветную вайну і ахвярам тае вайны ў Сморгоні, помнік вайнам "Адзінаццаць" у Барысаве. Гэта свайго роду вялікія літары творчага летапісу, але ёсць яшчэ "тэкст" напісаны літарай меншай, але ад гэтага ён не менш выразны і кранальны.

Анатоль Арцімовіч мастак, безумоўна, пафасны. А пафас — рэч небяспечная. Тут вельмі дэка пераісці мяжу і ўбачыць у фальш — калі, нібыта, і прыгожа, а не вершы. Бо ачуваець, што гэта не жыццё, а сігна, а на сігна — не прафесіяналы, а дэльтанты-аматары. Манументу і станковай скульптуры такога роду прощама. І ў нас, і ў свеце.

Дык вось у Арцімовіча пафас прадзіўны. "Тэатральны" жэст Рагнеды, якія яна здымае з галавы карону, і тое, як закрывае сабой малі маленькі Іясавы, выразна адлюстроўвае не сіцнічную дэю, а рэальную гістарычную і чалавечую драму, якая больш нам, беларусам — на ішчэкам Рагнеды, Іагульцы. Тая ж "тэатральнасць" і ў павароце галавы і жэсте салдата, што азіраецца на афрыканскае трыма з свай спяні. Але яно так адпавядае прынікнёнаму словам песні: "До свиданья, Афган, это природный мир, не пристаю добром вспоминать тебя врод, но о чём-то грустит боевой командир: мы уходим, уходим, уходим, уходим". Адносна гэтай вайны рэальна мае таі ж пачэсны статус, як зброелене тым жа Заірам Азуртам, Анатолем Анкейчыкам, Сяргеем Селіцкім.

На маю думку, творчасць Анатолія Яфімавіча ў гісторыі мастацтва нашай краіны рэальна мае таі ж пачэсны статус, як зброелене тым жа Заірам Азуртам, Анатолем Анкейчыкам, Сяргеем Селіцкім. Для мяе неважна

Тое, што традыцыйна культурны падзеі, на якія заўсёды была багатая мінская восень, у гэтым надзвычайным годзе ўсё ж вырашылі не адмяняць — вядома, правільна. Па першае, важна падтрымліваць мастацкае жыццё ў тоне, а па-другое — фіксаваць думкі і душэўныя настроі, што называецца, па гарацых слядах. Восі і сёлётні Месяц фатаграфіі акрэсіў сваю тэму як "выжыванне". Прывесаны ён не толькі COVID-19, але і наогул астаскам чалавека з прыродным светам — які чалавек, здавалася б, даўно ўжо скарый ды пакаў сабе пад ногі... Але тут раптам выйшла "нечаканачка". "Паводле адзучэння, мы перабываем ля зыкоднага пункту нейкай новай, канструаваанай і час на вачах і пры нашым уздзеянні", — сцвярджае куратарка асноўнага праекта фасту Вера Фадатова. Без сумневу, глеба для натхнення не абы-якая. Даруйце за цынзм, але варта канстатаваць: неаднойчы ў гісторыі чалавецтва чума становілася нагодай для шэдэўраў. Ды, здаецца, пакуль не гэтым разам.

Ілья СВІРЫН / Фота Сяргея ЖДАНОВІЧА

Фэст сваю прадстаўнічасць і "міжнароднасць" адзначае захавай, але маштабы, аразумела, ужо не тыя, як раней. Ніякіх баягемных тусовак з ўдзелам межыхніх знакамітасцяў і праграме няма. Затое па-ранейшаму ёсць памкненне да дэцэнтралізацыі. Прыкладна, учора ў брэсцкай прасторы "Кансерва" адкрылася вельмі прыстойная рэспрэктыва нядаўніх праектаў беларускіх фатаграфіаў (дакладней, "фатотрафак", бо гэта толькі дзвучыцца). Плянуща і некалькі яшчэ больш лакальных падзей — не толькі па гарадах, але і па вёсках.

З увагі на эпідэміялагічную сітуацыю, асноўны прэкт фэсту змясцілі пад акрытым небам — у атмасфернай дварцы мінскага культурнага цэнтру "Корпусе". Дык выразналіся належную дыстанцыю куды прасцей, ніж у звычайных залах.

Варта адзначыць, што большасць твораў з'явіліся яшчэ да эпідэміі. Выключэнне — серыя Таціяны Кузніцовай "Camera COVID". Аўтарка метадычна вядэ наірае на зыконым светам праз вочка дзвярэй сваёй кватэры, будучы ізаляванай у ёй праз каранавірус. І гэта стала для яе напярэдняе новым да істнаму досведам, дазволіўшы "убачыць тое, што звычайна застаецца нябачным — жыццё людзей у звычайнай менскай хрушчоўцы". З усімі іх нязначнымі для дэсу краіны і чалавецтва праблемамі. Гэты праект выбываецца з агульнай глабальна-катастрафічнай тэматыкі — і, як падаецца, менавіта ў гэтым яго перагав.

Атмасферу ў "Корпусе" апакаліптычнай ніяк не назавеш. Прыгожыя малаяя мінуць, якія звыкліся там бавіць час з кубкам або келіхам, у ахвоту аглядаюцца ў руцэ праз швей-

царна Марсэля Рыкі, які здабен іш-кавіша тэмай бліскагна захаванна атамных алыхолаў. Увагу глядачоў прыцягвае не толькі "радыкацкіны кот" — расповед пра тое, як нехта з навукоўцаў на поўным сур'ёзе прапанаваў выгадаваць спецыяльную пароду "мімінак", здатную выконваць функцыі дзіметра. Нехта з наведальнікаў нават учытваецца і ў навукападобныя тэксты. Апапалена, бадай галоўнага залача праекта —

Фрагменты экспазіцыі.

прапаганда экалагічных ідэй — здаецца, больш-менш выконваецца. Слова "прапаганда" ўжо доволі даўно мае негатыўныя канатацыі, асабліва ў сферы мастацтва. Але, даруйце, іначай сфармуляваць лейтэматы выставы я, пэўна, не здолею. Пагадоў, нека ж іх сфармуляваны і ў куратарскай канцэпцыі: "Нашае выжыванне ўсё шчысцэ звязанае з выбудаваннем будаўніцтва мудрай стратэгіі ўзаемадзейня з навакольным асяродкам, але выжыванне — зэта таксама вынік адказных раішчаві і высікай клопата канкрэтнага чалавека, наш клопат адін пра аднаго, падтрымка ў складаных час, руд да супольнай мэты лепшага заўтра".

"Фатаграфія — гэта найперш адносіны" — любіць паўтараць мой старэйшы калега Юрый Івановіч. Не ведаю, ці ўпадабаў бы мэтр убачы-

Адкрыты конкурс аўтарскага песні, паэзіі, выканаўчага майстарства і візуальных мастацтваў "Віцебск лістапад — 2020" прайдзе 16—17 кастрычніка, паведамляе Цэнтр культуры "Віцебск".

Надзея КУДРЭЙКА

"Віцебскі лістапад" — адзін з самых старых і значных фестываляў горада над Дзвіной. Першы абдысь яшчэ ў 1987 годзе, і з таго часу — ці камерным атрыманнем мерапрыемства, ці грандыёзна — Віцебск ніводнага разу не застаўся без свайго любімага свята. З пэўнага часу мастацкай рамкі фестываля пашы-

Каралы і пластык сучаснай фатаграфіі

Але паміж тэмай дыягностычнага асабленне нярэдка ўзнікае ладны адмежак. Шт ціпалыя выявы стэму ў Гімалаях належна раскрыць тэму антрапацэна — геалагічнай эпохі, якая характарызуецца ўплывам чалавека на планету? І што перад нашымі вачыма: сацыяльная дакументацыя або аўтарскі погляд? У школе нам некалі казалі, нібы мастацтва схільнае да вобразных абгульненняў, прычым пажадана небанальныя. Але ў практыцы полькі Лены Дабравольскай і брытанца Тэа Орманда-Скіпінга іх акурат і няма. Ёсць заўзлёная з дапамогай разумных фраз праблема — і яе выпалкова ліостратыі.

Скразня тэмы выставы — пластык і каралы. Першага становіцца ўсё болей — пра што сведчыць праект Таціяны Кузніцовай, якая разглядае звыклія для нас рэчы праз мікраскоп і докладзіць, што чалавек неўзабаве будзе звыкліцца пераважаць на не валды, а з мікраспаляў. А вось каралы — сімвал чысціні прыроды — наадварот гнучы. Болей за тое — як сведчыць французская мас-

тачка Мары Лукашэвіч, і сам сімвал абдэсываецца: каралы становіцца сываранай для ронных крамаў ды іншых прадуктаў масавага рынку.

Фатапраект польскай аўтаркі Аліцы Урублёўскай на паверку паручае агульную гэндзіную змяічачы акцэнт з "карцінкі" на суправалдакхны тэкст. Мы бачым чыстая валы фарматоворасць — абстрактныя фігуры нерагодных колераў нібы на карцінах Міра. Уражанне становіцца іншым пасля знамства з экспікашай. Насамурт, тут усё таксама пра каралы і пластык — які можа іх замяніць. Уласна, і эфектныя абстрактныя кампазіцыі створаныя менавіта з тых пластыкавых вырабаў, якія можна за капейкі набыць у любой краме. Восі такі ён, палманівы эфект прыгажосці!

Няма сумневу ў тым, што завадатрам Месяца фатаграфіі ўдалося трапа на спахінь тэя агульнай мыслення трэнды, трыграм якіх стаў COVID. Першы можна акрэсліць словамі "экалагічная дэмакратыя". Пасля таго, што абдылося, людзі ва ўсім свеце ўжо не надта даважыліся прафесіяналам у справе вырашэння глабальных праблем. Раней было б дзіўным, каб гэтай утылізацыі ацярэння алыхолаў або пластыка журы ўз заікаваўся не фізік, а мастак — ды вынае я на шырокую публіку. А неўзабаве гэтым, пэўна, ўжо ніхто не будзе аздуліна.

Другі трэнд больш філасофскі: крытыка даўно звыкліа для нашага мыслення антрапацэнаўтызму. Калі чалавек з усімі сваімі тэхналогіямі, дасюць не можа здола паці нейкаму вірусу — гэта, вядома, натхняе на сумневы: ці такія ўжо мы цары прыроды?

Не ведаю, ці прынясць гэтыя нашы "пакуты розуму" агульнаўсю карысць для матуіны-Зямлі. Але пэўна, што яны маглі б стаць належным "паівам" для ішчавых мастацкіх твораў. Думаецца, гэта здарыцца толькі тады, калі да важных тэмаў далася і яшчэ адзін складнік — суб'ект, які іх прапусіае праз сабе. То-бок, аўтар. Толькі пры такім сімбіёзе "паілінфармацыя" пераўтвараецца ў мастацтва. Як сведчыць сёлётні Месяц фатаграфіі, такая алхімія абдываецца не заўсёды.

"Віцебскаму лістападу" — быць!

рылся, і шперер у ім прымаюць ўдзел не толькі музыканты і паэты, але і мастакі, і перформеры, некалькі гадоў на фестывальных пляцоўках ладзіцца арт-бастыя. Сёлета, калі "Віцебскі лістапад" прайдзе 34-ты раз, жыццё ўнесла свае каркатымы; і праграму давалося скараціць, і зорных гасцей не запрашаны, і "фэстывалі" не чакрылі два, а толькі два. Але ж свой аывазак перад сётыям аўтараў і артыстаў, якія цягам года пашла ладзіцца фестываля рыхтаваліся і падавалі заўякі на ўдзел у конкурсе, арганізатары вырашылі выканаць. Пры гэтым — выратавалі анлайн дапамога і конкурс,

і фестывалю ў нязьым, — лапаможа канкурсантам, якія па ронных абстатках не змогуць прыехаць у Віцебск. А "Віцебск лістапад" па факце даўно міжнародны. На сёлётні конкурсе было падазлена каля 250 заявак ад выканаўцаў і паэстаў з Беларусі, Расіі, Украіны, Ізраіля, Казахстанна, Латвіі, і нават ЗША з Новай Зеландыяй. У шорт-ліст трапілі 107 заявак. Прыезд гасцей у Віцебск чакаецца 16 кастрычніка, а конкурс і заключны гала-канцэрт прайдзюць цягам аднаго дня 17 кастрычніка ў Цэнтры культуры "Віцебск". І ў конкурсе, і ў гала-канцэрте многія выступілілі будучы адывацца пры

дапамозе інтэрнэту і анлайн-палкаючыняй. Стрэм з гала-канцэрта будзе весіцца ў Instagram Цэнтры культуры, а пасля запіс у выглядзе відеафільма з'явіцца і на іншых інтэрнэт-платцоўках.

сітуацыя ўскладніцца і ў выніку ад правалення канцэртаў і конкурсу ў афлайн-рэжыме давядзецца адывацца, "Віцебск лістапад — 2020"

усё роўна абдыбуцца: конкурс будзе праведзены анлайн, пераможцы і лаўрэаты будучы вызначаны

Наша рэдакцыйная пошта працягвае поўніцца лістамі з розных рэгіёнаў Беларусі. Таму прапануем чытачам “К” наш традыцыйны агляд найбольш цікавых паведамленняў ад нашых падпісчыкаў, прыхільнікаў і пазаштатных карэспандэнтаў.

“Тэатральная вясна” і яблыкі на любы густ

Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ

БІБЛІЯТЭКІ “НА КОЛАХ” І МІНІ-КАНЦЭРТ

“Ужо некалькі гадоў у Ашмянскім раёне выкарыстоўваецца перасоўная сістэма абслугоўвання чытачоў з адаленых вёсак”, — так распачынае свой допіс у газету Святлана Галінская, загадчык аддзела абслугоўвання і інфармацыі Ашмянскай раённай бібліятэкі. А далей папрабязна распавядае пра працу “бібліятэкі на колах”, якая “калясіць” па 15 маршрутах і з’яўляецца даўгачаканым гасцем у 42 населеных пунктах раёна. Натуральна, бібліятэчнае абслугоўванне з дапамогай мабільнай бібліятэкі ў раёне арганізавана так, каб ахапіць максімальную колькасць жыхароў розных узростаў. Напрыклад, у Міжнародны дзень сталых людзей, які адзначаецца 1 кастрычніка, супрацоўнікі аддзела правялі акцыю “Бібліятэка едзе да вас”, падчас якой наведлі сваіх чытачоў, павіншавалі іх са святам, прапанавалі абмяняць кнігі і перыядыку.

А ў сакавіку 5 кастрычніка прайшоў дзень інфармацыі “Ашмяншчына ў гады Вялікай Айчыннай вайны”. Дзень, як піша Людміла Зарэцкая, загадчык гарадской бібліятэкі Ашмянаў, ладзілася ў самой установе, дзе бібліятэкары прапанавалі наведальнікам паслухаць расказ пра ветэранаў раёна, паглядзець прэзентацыю, а таксама знаёміцца з выставай-інсталляцыяй “Вялікая вайна праз сэрцы пакаленняў”. На выставе, да слова, былі паказаны сапраўдныя аргфоты: раённая газета “Красная звезда”

за 10 мая 1945 года, вайсковая каска, палая сумка-планшэт і кавалек металічнага дроту.

А ў аграгарадках **Бераставіцкага раёна** працягваецца праграма міні-канцэртаў, якія ўжо адбыліся ў Аляксандраў, Масалінах, Пагранічным, Старым Дворцы і Пархімаўцах. Падчас імпрэзаў выступае народны ансамбль народнай песні “Бераставіцкія музыкі” і ўдзельнікі аматарскай творчасці, працуюць продаж паветраных шароў, папкорну і салодкай ваты, а таксама ладзіцца выстава дэкаратыўных вырабаў.

СВЯТЫ, ФЕСТИВАЛІ І “БІТВА РОЗУМАЎ”

2 кастрычніка цэнтральная гарадская бібліятэка імя К. Маркса ў **Магілёве** правяла Дзень рускай культуры “Шматаблічная душа Расіі”. Удзел у мерапрыемстве прынялі чытачы бібліятэкі, навучэнцы школ, каледжаў і ліцэяў Магілёва, студэнты і магістранты Магілёўскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя Аркадзя Куляшова. Дзень прайшоў у рамках рэалізацыі праекта “Гарады-пабрацімы Магілёва з Расійскай Федэрацыі: культура нас аб’ядноўвае”.

І шчыра адна навіна з **Магілёва**. Тут 25 верасня ў сценах “Магілёўскага абласнога металічнага Цэнтра народнай творчасці і культурна-асветнай работы” прайшоў міжнародны фестываль-конкурс тэатральнага мастацтва “Тэатральная вясна”. У конкурсе прынялі ўдзел каля 40 удзельнікаў з Магілёўскай і Віцебскай абласцей, Магілёва і Мінска, а таксама з Расіі, якія прадставілі аматарскія тэатры, тэатральныя гурткі, студэнты першага курса мясцовага будаўнічага каледжа.

На здымках:

- 1 Выстава дэкаратыўных вырабаў на міні-канцэрце ў Бераставіцкім раёне.
- 2 Падчас свята “Яблычны водар” у аг. Геранёны.
- 3 Міжнародны фестываль-конкурс тэатральнага мастацтва “Тэатральная вясна” ў Магілёве.
- 4 Фінал конкурсу “Мудрасцю вы будзеце дзяліцца”.
- 5 Удзельніцы конкурснай шоу-праграмы “Суперпані 2020”.

дэкаратыўных вырабаў на міні-канцэрце ў Бераставіцкім раёне.

Так, 30 верасня ва ўстанове адбыўся вечар пытанняў і адказаў “Міністрства аховы здароўя папярэджвае”. Як піша метальцы культуры-мастацтва горада **Бабруйска**. Так, 30 верасня ва ўстанове адбыўся вечар пытанняў і адказаў “Міністрства аховы здароўя папярэджвае”. Як піша метальцы культуры-мастацтва горада **Бабруйска**. Так, 30 верасня ва ўстанове адбыўся вечар пытанняў і адказаў “Міністрства аховы здароўя папярэджвае”. Як піша метальцы культуры-мастацтва горада **Бабруйска**.

А 1 кастрычніка ў Палацы мастацтваў **Бабруйска** адбыўся вечар віншаванняў удзельнікаў народнага хору ветэранаў працы. Акцыя была ладжана з нагоды Міжнароднага дня сталых людзей. Акрамя таго, у гэты ж дзень для ўсіх ахвотных была прэзентаваная канцэртная праграма “Пад цікі шлоха лістападу”, падчас якой гучалі віншаванні, спяваліся песні, дэманстраваліся танцавальныя нумары.

Падобныя мерапрыемствы з нагоды Міжнароднага дня сталых людзей, дарочны, ладзіліся і ў іншых гарадах Беларусі. Так, у Палацы культуры горада **Ліды** адбыўся арт-фестываль “Каб восень

была залатой”, дзе ўдзельнікі прадэманстравалі свае шматлікія таленты ў розных відах аматарскай творчасці. Да слова, усім фіналістам былі ўручаны дыпламы фестывалю і падарункавыя сертыфікаты ад фундатараў.

Але гэта яшчэ не ўсё. Пазней на сцэне ўстановы культуры прайшла інтэлектуальная гульня-імпрывізацыя “Бітва розумаў, ці 60+”. Вядучым выступіў кіраўнік раённага клуба інтэлектуальных гульняў “Стальная крыса” і ўдзельнік беларускага тэлевізійнага клуба “Што? Дзе? Калі?” Сяргей Вераціла. А завяршылася свята танцавальна-забаўляльнай праграмай.

ЧЬЯ БАБУЛЯ ЛЕПШАЯ?

У **Ваўкавыскім** раёне, у Роскім доме культуры, 4 кастрычніка прайшоў конкурс “Супер-бабуля 2020”. У імпрэзе, як піша загадчыца аддзела металічнай работы Ваўкавыскага РЦК **Вольга Урбановіч**, узялі ўдзел чатыры канкурсанткі. Пачалося свята ў фазе Дома культуры, дзе ўсе ахвотныя маглі ашаніць на смак кулінарныя і фірмовыя стравы ўдзельніц конкурсу, хатнія нарыхтоўкі і нават эксклюзіўны рэцэпт травянога чаю.

Барашба за перамогу была няпростай. Конкурсная праграма складалася з піці выпрабаванняў, падчас якіх бабулі зліўлялі журы і глядачоў сваімі талентамі. Гаюны тытул конкурсу і званне самай лепшай бабулі дасталіся **Галіне Буяк**.

Падобны конкурс ладзілі, да слова, і ў **Мастах**, што на Гродзеншчыне. Тут, як піша нам **Настасся Збранаўская**, прайшоў фінал конкурсу “Мудрасцю вы будзеце дзяліцца”, у якім узялі ўдзел сталыя жыхаркі з аграгарадкаў і вёсак **Мастоўскага раёна**. Усе яны змагаліся за тытул лепшай бабулі раёна. А для таго, каб стаць пераможцам, удзельніцам трэба было расказаць пра сябе і сваю працоўную дзейнасць, а пазней і праспяваць музычныя кампазіцыі. Перамогу святкавала **Валянціна Мармыш** з аграгарадка **Вялікі Азёркі**. Ёй, а таксама ўсім удзельніцам конкурсу, былі ўручаны памятныя падарункі.

Шоу-конкурс “Ледзі элегантнага веку” ладзілі і ў аграгарадку **Кальчунны**, што ў **Ашмянскім** раёне. Шэсць жанчын удзельнічалі ў конкурсах, угадвалі песні, дзяліліся кулінарнымі рэцэптамі. І,

натуральна, ніхто не сшыў са свята без прызоў і сувеніраў. А ў вёсцы **Міхайлоўшчына** таго ж раёна 30 верасня была ладжана канцэртная праграма “Мудрасці святло”, падчас якой жыхары сталага веку паслухалі са сцэны свае ўлюбёныя песні. Падобную праграму артысты Ашмяншчыны прадэманстравалі і жыхарам вёскі **Доргішкі**.

Але гэта не ўсе навіны з **Ашмянскага раёна**. 27 верасня ў аграгарадку **Гальшаны** ладзілі ўжо традыцыйныя вясковыя кірмашы. Тут можна было і зрабіць харчовыя запасы на зіму, і набыць вырабы народных майстроў, і паслухаць спевы ад самадзейных аматарскіх калектываў. А ў вёс-

“Праз мастацтва мы вызначаем шлях”

11 кастрычніка ў Беларусі будзе адзначацца День работнікаў культуры. З гэтай нагоды не лішне ўспомніць пра Пінскі каледж устаноў адукацыі “Брэсцкі дзяржаўны ўніверсітэт імя А.С. Пушкіна”, які мае даўнюю гісторыю. На працягу 80 гадоў, з перапынкам з 1941 года па 1943 год, у каледжы вядзецца падрыхтоўка спецыялістаў сферы адукацыі. Але ж у 1990 годзе ва ўстанове таксама была адкрыта яшчэ адна педагогічная спецыяльнасць — “Музычная адукацыя”. Фактычна каледж з’яўляецца адзінай устаноўай у Брэсцкай вобласці, якая забяспечвае атрыманне адукацыі па дадзенай спецыяльнасці і займаецца выхаваннем будучых культурных адмыслоўцаў.

Попыт на выпускнікоў вельмі высокі. З нецярпеннем чакаюць навучэнцаў, падрыхтаваных у каледжы, арганізацыі-заказчыкі кадраў і ў Брэсцкай вобласці, і ў іншых рэгіёнах краіны. Такія запатрабаванасць тлумачыцца не толькі кадравым дэфіцытам, але і вялікай колькасцю іншых прычын, галоўнай з якіх з’яўляецца высокаэфектыўнае адукацыйнае асяроддзе каледжа. Прафесіяналізм выкладчыкаў і добрая матэрыяльна-тэхнічная база дазваляюць падрыхтаваць сучаснага канкурэнтаздольнага спецыяліста. Выкладчыкі музыкі маюць розную спецыялізацыю: піяністы, дыржоры, вакалісты, народнікі. 15 з іх маюць вышэйшую катэгорыю, 10 з’яўляюцца майстрамі педагогічных навук. Усіх аб’ядноўвае добраахвотнае стаўленне да прафесіі, разуменне таго, што, акрамя культывавання прафесіяналізму і кампетэнтнасці, закладзены ў стандарце спецыяльнасці, дысцыпліны прафесійнага кампанента маюць вялікі выхаваўчы патэнцыял.

Пры вывучэнні такіх дысцыплін, як элементарная тэорыя музыкі, асновы гармоніі, музычная літаратура, культура і мастацтва, вакальны клас, харавое дыржыванне, харавы клас, практыка работы з хорам, хоразнаўства, музычны інструмент, акампанемент, метадыка музычнага выхавання, музычна-камп’ютарныя тэхналогіі велізарнае значэнне выкладчыкі надаюць фарміраванню ў навучэнцаў духоўна-маральнай асновы, эмоцыі, пачуццў, мыслення, механізму сацыяльнай адаптацыі ў грамадстве. Навучэнцы далучаюцца да культуры свайго народа, і такі зварот да свайго бацькоўскага спадчыны выхоўвае павяду да родных мясцін і да свайго краіны. З удзеяння бацьчы прыгажосць роднай прыроды пачынаецца пачуць патрыятызму.

“Гаронне” выкладчыкаў свайго справай напаўняе, у сваю чаргу, навучэнцаў энергіяй, дае стымул да спасціжэння прафесіі настаўніка музыкі і спеваў і ўдасканалення ў ёй. Пошук наваўшай у выкладанні, распрацоўка, албор, сістэматызацыя вучэбных матэрыялаў і метадычных дапаможнікаў, стварэнне выкладчыкамі Пастуховай В.В., Мельнік С.У., Рулазуб А.А., знайшлі адлюстраванне ў навукова-

Навучэнцы калектываў “Крынічанька” і “Недевочки”.

ва-даследчай дзейнасці на ўзроўні каледжа, вобласці і рэспублікі.

Выкладчыкі музычных дысцыплін прынялі ўдзел у 13 навукова-даследчых канферэнцый і правалі 12 майстар-класаў. Настаўнікам музыкі школ горада і раёна былі прадэманстраваны аўтарскія метадыкі музычнай адукацыі, паспяховага ўжывання ІТ-тэхналогій.

9 публікацый у навукова-метадычных зборніках і часопісах “Пачаткова школа”, “Майстарства online”, “Сацыяльнае выхаванне” — вынік педагогічных, сацыяльных і музычных даследаванняў выкладчыкаў-прафесіяналаў.

Спаўчэнне мудрасці і разважлівасці педагогаў-настаўнікаў Мельнік С.У., Шахновіч В.В., Пастуховай В.В. разам з энергіяй і энтузіязмам маладых выкладчыкаў Пяньковай Т.А., Гараглад І.В. дазваляе на працягу многіх гадоў высока трымаць планку ў акадэмічным вачале.

Сёння працягвае выдатныя вакальныя традыцыі Народны акадэмічны хор каледжа (кіраўнік Мельнік С.У., канцэртмайстар Закаваротня С.М.) — уладальнік розных прэмій і ўзнагарод, шматразовы лаўрэат абласных і рэспубліканскіх фестываляў і конкурсаў: “Арт-вакацыі”, “Шаную цябе, Бялая Русь”, “Ляці, мая песня” і іншых.

У 2002 годзе калектыв атрымаў званне “Народны” аматарскі калектыв. Кіраўнік хору Мельнік С.У. у 2015 годзе ўдасконала званне “Выдатнік адукацыі Рэспублікі Беларусь”.

Кожны выкладчык-музыкант перадае свае веды не толькі ў аўдыторый, у класе, але і выступае разам з навучэнцамі на сцэне.

Выкладчыкі музыкі.

Вопыт сумесных выступленняў дазваляе выхаваш кампетэнтнага музычнага кіраўніка ў дзіцячым садзе, настаўніка музыкі і спеваў у школе, добрага выканаўцу і свайго паслядоўніка.

“Вакальны клас” у прамым і пераносным сэнсе паказваюць навучніцы Пяньковай Т.А., Шахновіч В.В., Пастуховай В.В. Выпускніца 2019 года Дар’я Юр’юўская стала лаўрэатам першай прэміі міжнароднага фестывалю “Зімовыя зоркі” ў горадзе Дрэздэне (Германія).

“Соль зямлі”, “Мой горад — мой гонар”, “Гукі роднай зямлі”, “Дарогамі Багдановіча і Купаля” — вось няпоўны спіс канцэртных праграм, створаных у супрацоўніцтве педагогамі і навучэнцамі каледжа. У іх знайшлі адлюстраванне даследаванні ў беларускай народнай музыцы, харэаграфіі і спевах.

Валко Л.А. — кіраўнік ансамбля народнай песні “Музычныя пацеркі”, таленавіты і захоплены фалькларыст-спявак, прысвяціла народнай песні не толькі канцэртныя нумары, але і навукова-даследчыя працы, пры гэтым асыражна захавала і перадала навучэнцам лепшыя ўзоры народнага песеннага мастацтва беларусаў. Асабліва яркімі выглядаюць гэтыя нумары ў суправаджэнні ансамбля народных інструментаў пад кіраўніцтвам Г.В. Стахоўскай.

У чэрвені 2019 года калектыв прымаў удзел у гарадскім фестывалі мастацтваў “Зоры над Піннай”, а ў верасні 2019 года сумесна з інструментальным ансамблем пад кіраўніцтвам Стахоўскай Г.В. і харэаграфічным калектывам каледжа пад кіраўніцтвам Шахновіч Л.М. прыняў удзел у Фестывалі

ваучы ўзнагароды разнастайных конкурсаў і заслужаныя апладысменты залаў.

Выкладчыкі Пастухова В.В. і Шахновіч Л.М. прынялі ўдзел у першым міжнародным музычным адукацыйным праекце “Новая венская класіка ў кантэксце сусветнай музыкі” і атрымалі сертыфікаты міжнароднага ўзору.

У каледжы ў адзінстве, прафесіяналізме і захаванні традыцый выкладання і выхавання працуюць: настаўнік, выкладчык, таленавіты акардэаніст, кампазітар Салохін Б.М., зборнікі музычных твораў якога неаднаразова перавыданы ў Беларусі і Расіі; тэарэтык-метадyst Семчанка Л.М. — аўтар вучэбных матэрыялаў і зборніка метадычных распрацовак, створанага па выніках практыкі “Пробныя ўрокі ў школе”; выкладчык Цяленчанка В.Г. — стваральнік серыі электронных сродкаў навучання, запатрабаваных не толькі навучэнцамі, але і выкладчыкамі.

З 2006 года каледжам кіруе Барчук С.А. — сапраўдны прыхільнік таленту педагогаў музычных дысцыплін. Дзякуючы яе энтузіязму і ініцыятыве створаны ўмовы для прафесійнай, сацыяльнай і творчай рэалізацыі выкладчыкаў і навучэнцаў, гэта значыць створана спрыяльнае адукацыйнае асяроддзе.

Барчук С.А. ставіць задачы, якія паспяхова вырашаюцца пры цесным узаемадзеянні кіраўніка каледжа, калектыву выкладчыкаў і навучэнцаў. Так, у 2019 годзе на базе каледжа створана лабараторыя вывучэння праблем музычнай адукацыі — інавацыйная пляцоўка, задача якой — укараненне ў адукацыйны працэс ІТ- і іншых сучасных тэхналогій, удзел у конкурсах WorldSkills. Для эфектыўнага функцыянавання лабараторыі набыты камп’ютары, медыякалявітуры, сінтэзатары, праграмынае забеспячэнне, баяны, акардэон, раяль і піяніна.

Аснову развіцця і выхавання складаюць базавыя нацыянальныя каштоўнасці, крыніцамі якіх для кожнага з’яўляюцца радзіма, народ, сям’я, стваральная праца, мастацтва, навука, рэлігія, прырода. Роля мастацтва ў канцэпцыі вызначана развіццём асобы, фарміраваннем яго культуры, значэннем эстэтычнага выхавання.

Такім чынам, сёння калектыв Пінскага каледжа, які сур’ёзна і паслядоўна займаецца вучэбнай, творчай, асветніцкай і грамадскай дзейнасцю, рэалізуе задачы выхавання адказнага, ініцыятыўнага і кампетэнтнага грамадзяніна свайго краіны.

Ала ДУБІНЕЦКАЯ,
намеснік дырэктара
па вучэбнай рабоце Пінскага
каледжа устаноў адукацыі
“Брэсцкі дзяржаўны
ўніверсітэт імя А.С. Пушкіна”

Незабыўнае

Дарогамі малой радзімы

Вядома, дарогі вядуць да розных накірункаў. Часам яны заводзяць у тупікі, знянацку выбягаюць да лабірынтаў і нават да абрываў. Альбо прыводзяць да абшарных прастораў, да сонца, бяздоннага неба.

Мы ўсе ідзем па дарозе. І паасобку, і разам. І кожны сустрачыны для нас можа стаць Настаўнікам. Пажадана не прайсці міма яго, на хвілінку прыпыніцца, выслухаць і зразумець. Ці будзе гэта самаадданы хірург, які аперуе, заціснуўшы сваё сэрца ў кулак. Ці сучасны рабочы з залатымі рукамі. Або сціплы школьны настаўнік, мудрае слова якога дзецці запамнілі на ўсё жыццё. Або рэжысёр, які паставіў бліскучую п'есу пра такіх хірургаў, рабочых і настаўнікаў...

Аляксандр КРЫВАНОС

У культурылагічным сэнсе, я так разумею, беларусы, як і іншыя народы, маюць сваю дарогу, то-бок свой ментальны код. Пры дапамозе тоеснай культуры гэты код фармаваўся вякамі, з пакалення ў пакаленне. Нашы продкі адстойвалі яго ў цяжкіх гадзіны і, калі было трэба, баранілі ўсёй грама-

дой. Нават калі яго спрабавалі знішчыць, нашы карані ўсё роўна прарасталі.

І мне падаецца, што ў самыя складаныя, калі не скажашь драматычныя, часіны выратавалі гэты код Настаўнікі.

Пазалетаць, алчуваючы покліч крыві, мы (родныя і стрыечныя браты ды сястры) паехалі на нашу малую радзіму пад Віцебск, на Сенненшчыну.

Ехалі на машыне, глядзелі, як жывуць вёскі і ма-

ленькія мястэчкі, размаўлялі, успаміналі... Моўчкі лічылі сябе спадкаемцамі, роднай крывёю, звярталіся думкамі да дзяцінства. І ўсё з маёй галавы чамусьці не сыходзілі радкі вядомага паэта: "Радзіма пачынаецца з жанчыны. Я гэта алчуваў, а ўразумець яшчэ не мог — дзіцём шчапаўлучыну, каб хворую матулю адарэць, і разам з ёй да позняе гадзіны мы слухалі трывожна крыгалам, не ведаў я, што грэў тады Радзіму і не падманым, а жывым агнём"...

Малая радзіма, малая радзіма... Пранізлівыя словы. Ведалі мы, што наша малая радзіма, Сенненская зямля, падарвала краіне нямала выдатных дзеячў культуры, а таксама славытых людзей.

Сярод іх і паэт Анатоль Велюцін, і народная артыстка Беларусі Зінаіда Кананелька, і вядомы скульптар Заір Азгур, і лётчык-ас, Герой Савецкага Саюза і вельмі моцны духав чалавек Аляксандр Гравец. Ды намала і іншых...

Мінулі Смалявічы, Барысаў, Оршу. У Багушэўску забралі яшчэ аднаго брата і пайшлі на могілкі, каб прыбраць іх, пасадзіць кветкі і ўшанаваць памяць сваякоў-нябожчыкаў. А потым... потым мы паехалі да той вёсачкі, адкуль і пайшла адна з галін нашага роду — у Шыркі. Пакуль ад'язджалі ад Багушэўска, дарога была асфальтаванай, а калі збочылі да саміх Шырак, пачалася, на жаль, нават не грунтавая дарога, якая доўжылася, здаецца, кіламетраў сямнаццаць. Нарэшце, спыніліся каля вельмі сціплага памятнага знака за вёскай Шырки — на месцы, дзе да 1939 года стаў дом Машэраваў.

На супрацьлеглым баку, на велізарным абшары віднеліся магунтыя дубы, а мо і ліпы. "Вось там была сяздзіба нашага прадзеда", — сказаў адзін з братоў. Невялікі дождж старанна спрабавў заштрыхаваць прастору.

Менавіта адсюль, з Шырак, Пётр Машэраў з'ехаў вучыцца ў Віцебскі педага-

гічны інстытут, а потым амаль тры гады працаваў настаўнікам фізікі і матэматыкі ў Расонскай сярэдняй школе. Тут, у Расонскім раёне, яго і заспела вайна. Тут жа ён стварыў і ўзначаліў падпольную арганізацыю, а потым сышоў у партызаны. І, безумоўна, самая вялікая асабістая трагедыя адбылася таксама тут. У 1942 годзе фашысты схапілі яго маці Дар'ю Пятроўну, і пасля шматлікіх допытаў і катаванняў расстралялі. Што павінен алчуваць чалавек, няхай сабе і мужны чалавек, маці якога закатавалі, — не дай Бог нікому... І, безумоўна, гэты боль Пётр Машэраў нёс пад сэрцам ужо на прыягнў ўсяго жыцця, звяртаўся думкамі да маці, якая падакрыла сыну дарогу да настаўніцтва ў самым шырокім сэнсе гэтага слова...

Мы разам успамінаем гэтыя падзеі, цяжкія гады выпрабаванняў, якія выпалі на лёс нашых землякоў і сваякоў на адной толькі Сенненшчыне. Па вялікім

рахунку жылі яны ў жалі-вья гады, ваявалі, галадалі, заўсёды зашмат цяжка працавалі. Але ж і любілі, і радаваліся светлым старонкам жыцця, і ўмелі быць моцнымі і шчаслівымі, таму і здолелі захаваць у сабе святло беларускай дарогі, свой культурны код і перадаць яго нам.

Колькі помню, тата мой, які дзіцём перажыў вайну, заўсёды з найвялікай удзячнасцю прыгадваў і сваю родную прыадаў чалавек, няхай сабе і мужны чалавек, маці якога закатавалі, — не дай Бог нікому... І, безумоўна, гэты боль Пётр Машэраў нёс пад сэрцам ужо на прыягнў ўсяго жыцця, звяртаўся думкамі да маці, якая падакрыла сыну дарогу да настаўніцтва ў самым шырокім сэнсе гэтага слова...

Вось так, з пакалення ў пакаленне, і ідуць, едуць беларусы па сваёй дарозе. І сустракаюцца ім заўжды і мудрыя настаўнікі, і адданыя лектары. Менавіта яны бароняць і ратуюць наш тоесны код. Галоўнае, каб дарога, па якой мы, беларусы, рушымы, вядла да шырокіх далеглядаў, да сонца, бяздоннага мірнага неба.

Фалерыстыка — гэта калекцыянаванне значкоў, ордэнаў, медалёў і іншых нагрудных знакаў. А той, хто гэтым займаецца, адпаведна называецца фалерыст.

Цікава, напрыклад, колькі было выпушчана значкоў, прысвечаных Народнаму паэту Беларусі Янку Купалу? Бо народнаму кабзару Украіны Тарасу Шаўчэнку прысвечалася больш за 1000 значкоў. А вось нашаму Янку Купалу да гэтай лічбы вельмі далёка. Тым не менш, купалаўскія значкі таксама выпускаліся і многія фалерысты іх маюць у сваіх калекцыях.

Купалаўскія значкі — гэта мініяцюры, выкананыя на метале, на якіх змешчаны партрэты Песняра ці схемы мясіцы, назвы ўстаноў, звязаных з яго імем, даты. Такія значкі з'яўляюцца адной з праяў папулярнага асобы і творчай спадчыны Янкі Купалы. Значкі, прысвечаныя нашаму класіку, вядомы ў выкананні прафесійных і самадзейных мастакоў. Яны даволі разнастайныя і цікавыя.

Першы значок, прысвечаны Янку Купалу, выпушчаны Мінскай доследна-эксперыментальнай завод імя Гастэль у 1962 годзе дыяметрам 15 мм. На ім адлюстраваны партрэт Песняра (профіль направа) па акружнасці, а ўнізе напісана дата: 1882 — 1942. Значок быў выпушчаны ў некалькіх

колерак.

У гэтым самым годзе быў выпушчаны яшчэ адзін значок — барэльфны партрэт Янкі Купалы (профіль направа), унізе змешчана лаўровая галінка і даты: 1882 — 1942. Гэтыя памятнаыя значкі прысвечаліся 80-м угодкам нашага Песняра.

Праз дзесяць гадоў беларусы зноў успомнілі пра Янку Купалу і выпушцілі ажно пяць значкоў. На першым значку на фоне ліры змешчана разгорнутая кніга, уверсе лічба "90", а ўнізе напісана: Я. Купала. Другі значок таксама ўяўляў з сябе разгорнутую кнігу, на левай старонцы яе на чорным фоне змешчаны партрэт Янкі Купалы, на правай старонцы белага колеру чорнымі літарамі напісана Янка Купала, ёсць там таксама лаўровая галінка і даты: 1882 — 1972.

Трэці значок памерам 17x13 мм уяўляе з сябе чорны фон з партрэтам Песняра і ўнізе подпіс: Янка Купала. Значкі аформіў мастак Янка Раманоўскі. Чацвёрты значок быў выпушчаны ў форме разгорнутай кнігі з партрэта паэта і словы: Я.Купала. Пяты значок аформіў мастак Г.Максімаў. На фоне разгор-

Янка Купала на значках

нутай кнігі наўскос ляжыць вінтоўка, у якой замест штыка — піро, на левай старонцы значка надпіс: Янка Купала.

У 1973 годзе ўпершыню значок з выявай Янкі Купалы выйшаў па-за межамі краіны ў Нью-Ёрку. Ён быў прысвечаны ўстаўленню ў Араў-парку ў 1970-м годзе ў мястэчку Манро недалёка ад Нью-Ёрка помніка чатыром пісьменнікам: Янку Купалу, Аляксандру Пушкіну, Уолту Уйтману і Тарасу Шаўчэнку. Значок быў выпушчаны адпаведным культурным цэнтрам, што стварыў сам мемурыял.

Значок-партрэт Янкі Купалы выпускаўся ў розных колерах у 1977 і 1981 гадах. Профіль партрэта скіраваны налева. Фон значка быў зялёны, шэры, чорны, чырвоны і сіні.

Купалаўскія значкі выпускалі і літаратурныя музеі. Так,

купалаўскі музей у 1981 годзе парадаваў аматараў творчасці Песняра сваім першым значком. На цёмна-зялёным фоне быў змешчаны партрэт Янкі Купалы, а з левага боку тэкст: "Музей Я.Купалы". Унізе — Мінск. Літаратурны музей Янкі Купалы злізвіў і яшчэ адным значком з тэкстам "Літаратурны музей Янкі Купалы". Аздоблены ён лаўровым лістком. Фон меў некалькі колераў.

Да 110-годдзя Янкі Купалы ў 1992 годзе выпускаўся арыгінальны значок. Ён быў прысвечаны Вячынш, дзе нарадзіўся беларускі Песняра. На значку лацінкай напісаны тэкст: Janka Kupala. Wiazynka. І лічба: 110.

Праз год быў выпушчаны значок з картай-схемай купалаўскіх мясіцы на Аршаншчыне. У верхняй частцы яе на жоўтым фоне ёсць надпіс

"Купалаўскі мемурыяльны запаведнік". Пад ім на зялёным фоне пазначаны жоўтымі кружкамі населеныя пункты Орша, Копысь, Ліпкі і чырвонай кропкай Ляўкі.

Купалаўскі мемурыяльны запаведнік "Ляўкі" — гэта філіял Дзяржаўнага літаратурнага музея Янкі Купалы, які знаходзіцца за 500 метраў ад вёскі Ляўкі Аршанскага раёна. У Ляўках у 1935 — 1941 гадах на дачы жыў і працаваў Янка Купала. Лірычныя вершы "Сонну", "Алеса", "Лён", "Сосны", "Госці", "Вечарынка", "Сыны" і іншыя, напісаныя паэтам у гэты перыяд, складаюць так званы "Ляўкоўскі перыяд".

У 1982 годзе грамаласкасць Беларусі адзначала 100-годдзе з дня нараджэння Народнага паэта Янкі Купалы. Рыз-

скас вытворчас аб'яднанне народных мастацкіх промыслаў і сувеніраў "Дайльрада" выпусціла прыгожы значок у форме барэльфнага партрэта Янкі Купалы, па акружнасці значка напісаны тэкст: "Янка Купала. 100 гадоў з дня нараджэння". Аўтар значка Г.Максімаў. Таксама ў ЗША выпускаўся значок да 100-годдзя двух Песняроў — Янкі Купалы і Якуба Коласа. На значку змешчаны два партрэты Песняроў і на англійскай мове напісаны тэкст: "Byelorussian Poets Kupala Kolas". Хутка сярод фалерыстаў развіўся і значок, на якім адлюстраваны Янка Купала і Якуб Колас з нагоды 100-годдзя з дня іх нараджэння.

Да 50-годдзя Нацыянальнага Акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы купалаўцы таксама выпусцілі значок. Ён складалася з лічбы 50, лаўровага ліста, і слоў: "Тэатру Янкі Купалы".

Да 110-годдзя народнага паэта беларусы парупіліся і выпусцілі добры купалаўскі значок з партрэтам Песняра і гадамі жыцця: 1882 — 1942...

Матчыма два — тры купалаўскія значкі я не ўлічыў у гэтым допісе. Але, як бачыце, на жаль, іх не дуза шмат выхадзіла. Тым не менш, і купалаўскія значкі — гэта асобная старонка ў беларускай фалерыстыцы.

Сяргей ЧЫГРЫН
Значкі з калекцыі аўтара

Традыцыйная культура — для сваіх і для гасцей

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 4)

У выніку суды, каб пазнаёміцца з традыцыйнай культурай раёна, прыежджаюць госці з усёй Беларусі, а таксама з Расіі, Украіны і краінаў Балтыі.

У Веткаўскім і Мастоўскім раёнах ладзяцца летнікі па стварэнні вырабаў на кроснах. Хоць гэта не масавыя і не надта публічныя мерапрыемствы, але надзейнасць прыцягнення турыстаў у такім выпадку забяспечваецца яшчэ лепш, бо асноўным крытэрыем якасці паслугі ў турызме з’яўляецца жаданне чалавека звярнуцца па яе яшчэ раз — і сюды госці насамрэч прыежджаюць неаднаразова. Варта звярнуць увагу таксама на арганізацыю летнікаў, якія ладзяцца паўсюдна ў школах — пры іх правядзенні таксама можна прапаноўваць для выкарыстання рэсурсы нематэрыяльнай спадчыны. Што ж тычыцца міжнародных ініцыятыў — тут як прыклад паспяховай дзейнасці працы з нематэрыяльнай спадчынай у турызме можна згадаць праграму конкурсаў народных мастацкіх рамястваў ды выканальніцкіх мастацтваў, а таксама турнір народных танацаў, якія штогод адбываюцца ў межах фестываля “Славянскі базар у Віцебску”.

АКТУАЛЬНЫЯ ВЫКЛІКІ

Старшы выкладчык кафедры этналогіі і фальклору БДУКІМ і стваральніца інтэрнэт-рэсурса “Жывая спадчына” Аля Сташкевіч параважала аб пытанніх уплыву турызму на ахову нематэрыяльнай культурнай спадчыны ў святле патрабаванняў аператыўнага кіравання па выкананні Канвенцыі аб ахове 2003 года. Яна падкрэсліла, што Суветная турыстычная арганізацыя яшчэ ў 2012 годзе ў дакладзе “Нематэрыяльная культурная спадчына і турызм” перадусім звяртала ўвагу на небяспеку камерцыялізацыі турызму.

У якасці прыкладу можна згадаць Італію, дзе сканцэнтраваны больш за паўсотні аб’ектаў са Спісу Суветнай спадчыны UNESCO, у выніку чаго з-за вялікага прытоку італьянскіх гарады страчваюць сваё непаўторнае аблічча і пераўтвараюцца ў суцэльную інфраструктуру для турыстаў. З іншага боку, сёлённая сітуацыя ў свеце ставіць новыя выклікі — каля 40 працэнтаў унутранага валавога прадукту Італіі забяспечваў менавіта турызм, а ў выніку пандэміі гэтая сфера зазнала істотную страту працоўных месцаў. Падзеі гэта-

Святкаванне Стрэчання ў в. Новае Палессе Лельчыцкага раёна.

га года пераканаўча паказалі, што неабходны перагляд маркетынговых стратэгіяў, каб асновай і мэтай працы музейных устаноў не было выключна павелічэнне аўдыторыі — бо нават адкрыццямі, яны сёння мусяць забяспечваць наведвальнікам пэўную дыстанцыю.

ШТО І ЯК ЗАХОЎВАЦЬ, АД ЧАГО АБЕРАГАЦЬ

Канвенцыя аб ахове нематэрыяльнай культурнай спадчыны, прынятая ў 2003 годзе, нездарма пралугдэджае выкарыстанне тэрміна “элемент”, а не “аб’ект”, бо ў гэтым выпадку мы маем справу не з аб’ектнасцю, а з комплекснасцю: сукупнасцю саміх нематэрыяльных праяўленняў творчасці чалавека, артэфактаў як прадуктаў гэтай творчасці, культурнай прасторы ды саміх людзей — і захавання патрабаве кожны з гэтых аспектаў. Асноўны фактар зберажэння жывой спадчыны палягае ў яе перадачы з пакалення ў пакаленне, яна існуе ў традыцыйным кантэксце, знічэнне якога выдэе і да знікнення самога элемента. Нематэрыяльная спадчына мусіць пастаянна аднаўляцца супольнасцямі і фарміраваць пачуццё самабытнасці ды гонару. Таму так неабходна падтрымліваць лаякальную ідэнтычнасць, якая забяспечвае кансалідацыю супольнасці і захаванне спадчыны, дапамагае падкрэсліць адрознасць ад іншых і зберагчы свае карані.

Інфармаванне пра спадчыну — важны аспект захавання, але турызм можа не толькі спрыяць яму, але і стварыць пагрозы. Паводле Канвенцыі, дзяржавы-ўдзельніцы мусяць забяспечыць доступ да нематэрыяльных культурных каштоўнасцяў, але толькі пры захаванні пры-

нятай практыкі, якая вызначае парадок доступу — а яго мусяць акрэсліваць тыя, каму спадчына належыць, то-бок, яе носьбіты. Таму яны маюць права нават абмежаваць такі доступ нават для ўсіх, акрамя ўдзельнікаў сваёй супольнасці. У адпаведнасці з міжнароднымі канвенцыямі, можа быць складзены працякол супольнасці, дзе прапісваюцца

Падчас фестываля “Скарбы Гродзеншчыны”.

абмежаванні, што можна, а што нельга рабіць турыстам на пэўнай тэрыторыі, пералічваюцца ўмовы пражывання і правілы паводзінаў.

Такім чынам, пры выкарыстанні нематэрыяльнай культурнай спадчыны ў турызме перадусім важная арыентацыя на інтарэсы супольнасці, а таксама яе згода на ўдзел у турыстычных праграмах, што гарантуе ўзаемную павягу носьбітаў спадчыны і турыстаў. Выгады ад выкарыстання спадчыны ў турыстычнай дзейнасці мусяць атрымліваць перадусім самі носьбіты. Неабходна таксама ўлічваць пагрозы, якія стварае турызм для захавання спадчыны — гэта і страта кантэксту пры камерцыялізацыі, і парушэнне экалогіі, і некарэктнае ўмяшальніцтва сродкаў масавай інфармацыі ў выкананне абрадаў. Нельга дапускаць незаконнага прысваення ці несумленнага выкарыстання спадчыны, а для

Свята Юр’я ў Обчыне Любанскага раёна.

устойлівага развіцця супольнасці неабходна праводзіць адукацыю, навучаць членаў супольнасці маркетынгу, вытворчасці сувеніраў і іншым удалым практыкам працы са спадчынай.

МІФАЛОГІЯ ПАТРАБЕ У КАНКРЭТКІ

МІФАЛОГІЯ ПАТРАБЕ У КАНКРЭТКІ

Аб праблемах выкарыстання ў турыстычнай дзейнасці спадчыны, звязанай з традыцыйным светлаглядам і міфалогіяй, распаўсюдзілі даследчыкі, арганізатары тураў і экскурсавод Зміцер Скварчэўскі, які, між іншага, удзельнічаў у праекце па стварэнні цэнтра экалагічнага турызму ў Бярэзінскім біясферным запаведніку. Перадусім ён адзначыў, што турызм такога кішталу не можа быць масавым, бо традыцыйныя цырымоніі, абрады і святы, праз якія выяўляюцца міфалагічныя ўяўленні і све-

тапогляд, заўжды былі абмежаваныя пэўнай колькасцю ўдзельнікаў.

Прытым важна ўсведмаляць, што ў традыцыйнай культуры фактычна адсутнічае падзел на ўдзельнікаў і глядачоў — удзельнікам абраду з’яўляюцца ўсе прысутныя. Разам з тым, магчымыя пэўныя паводзіны, узорствы альбо іншыя абмежаванні па ўдзелу — напрыклад, у некарэктных абрадах, у адпаведнасці з традыцыяй, маглі ўдзельнічаць толькі мужчыны, альбо выключна жыхары пэўнай вёскі ці нават вуліцы — але з цягам часу такія патрабаванні змякчаюцца, перадусім з той прычыны, што ў той ці іншай мясцовасці ўжо не стае лю-

раённага Цэнтра культуры. Тут, між іншага, праводзіцца праца з прадстаўнікамі аградыябнага раёна, якія ўжо сёння прапаноўваюць сваім гасцям мясцовую страву, унесеныя ў Дзяржаўны спіс гісторыка-культурных каштоўнасцяў — клёшкі з душамі. Каб пазбегчы прафанацыі ў выкарыстанні вобразаў традыцыйнай міфалогіі, арганізаванае выданне зборнікаў мясцовых лягенд, запісаных ад мясцовых жыхароў, фальклорныя калектывы робяць тэатралізаваныя паводле паданняў на мясцовым матэрыяле. Наладжанае супрацоўніцтва між раённым Цэнтрам культуры і музейнымі ўстановамі, супольнымі намаганнямі праводзяцца выставы, экскурсіі і майстар-класы, паказваюцца мясцовыя танцы, гульні, стравы. Сёлета мерапрыемствы таго ж кішталу ладзіліся на адкрытым паветры ў гістарычным цэнтры горада — у выніку і ў музея, і ў Дома культуры вырчка аказалася не горшай, чым летася. Удзельнікі крулага стала сшыліся ў думцы, што ў сваёй працы з турыстамі ўстанова культуры мусяць не канкураваць, а трунтоўна супрацоўнічаць.

Алена Каліноўская звярнула ўвагу прысутных, што нематэрыяльная спадчына Віцебскай вобласці шырока прадстаўленая ў Дзяржаўным спісе гісторыка-культурных каштоўнасцяў не ў апошняю чаргу з той прычыны, што Абласны металычны цэнтр выдэе сістэматычную работу па выяўленні такога кішталу каштоўнасцяў на ўсёй тэрыторыі вобласці. Таму ў выніку да разгляду на ўключэнне ў спіс падзеі абгуляная прапанова, якая можа ахопліваць некалькі раёнаў. Так адбылося ў выпадку з такімі элементамі нематэрыяльнай культурнай спадчыны, як клёшкі з душамі і ініснае мастацтва Віцебшчыны.

Апошнія тэндэнцыі сведчаць, што даследчыкі асяродкі па вывучэнні нематэрыяльнай спадчыны ўсё часцей канцэнтруюцца ў рэгіёнах. Рэгіянальныя цэнтры робяцца месцамі акумуляцыі сельскіх традыцый, бо жыхарства вёсак, на жаль, скарачаецца, а восемдзесят працэнтаў насельніцтва краіны жыве ў гарадах. Але ёсць у гэтай сітуацыі і пэўныя станоўчыя бакі — нематэрыяльная спадчына паступова робіцца часткай гарадской культуры. Таму так важна сёння зацікавіць ёю моладзь, забяспечыць перамяненне пакаленняў, развіць інтарэс да засваення практык, уманняў і традыцый, якія непазбежна адыходзяць. Праца ў гэтым кірунку неабходная і на агульнанацыянальным узроўні — але яна немагчымая перадусім без актыўнасці мясцовых супольнасцяў. Ці здолеюць яны ўмацаваць свае карані, пусціць парасткі ў будучыню і зацікавіць гасцей — пакажа час.

ЯДНАННЕ ДЗЕЛЯ ВЫНІКУ

У якасці станоўчага прыкладу выкарыстання элементаў нематэрыяльнай гісторыка-культурнай спадчыны ў сферы турызму была згаданая дзейнасць Браслаўскага

(Заканчэнне. Пачатак у №№ 12 — 18, 20 — 26, 28, 29, 31, 33, 39, 40)

На завяршэнне нам застаецца коротка распавесці пра лёс бацькоў кампазітара — Часлава і Альжбэты Манюшкаў. Разам з імі патрапіць на старонкі “К” і самы вядомы з дзядзькоў кампазітара Станіслава Манюшка — Дамінік, чый грамадскі чын патрабе адпаведнага ўшанавання.

Зміцер ЮРКЕВІЧ

З ВАЙСКОЎЦАЎ — У МАСТАКІ

Жыццё Часлава Манюшкі вядома нам дзякуючы Аляксандру Валішкаму. Сябра і біёграф яго сына-кампазітара быў даволі глыбока інтэграваны ў сямейныя таямніцы Манюшкаў. Нават настолькі глыбока, што гэта стала пэўнай праблемай. Бо не ўсё напісанае ў біяграфіі спадабалася ўдаве Станіслава Манюшкі, пра якую мы ўжо згадвалі ў папярэдніх частках. Ёсць звесткі, што яна прыклала пэўны клопат да знішчэння карэспандэнцыі, якая магла кінуць цень на яе мужа. Дарэчы, сын Алама Мішкевіча Уладзіслаў таксама зацята змагаўся з праўдай жыцця, пэнзуруючы любі дыкумент, датычны бацькі.

Народжаны і ахрышчаны ў адзін дзень 20 ліпеня 1790 года Часлаў Манюшка пражыў вельмі доўга па тагачасных мерках жыццё — 80 гадоў. Значна перажыўшы сваіх старэйшых і маладзейшых братоў, якія, як назарок, паміралі адзін за адным.

У паўтара гады, згодна са звычайнага таго часу, Часлава-Вінцэнта-Гальяша-Аляксея запісалі ў склад другой брыгады Нацыянальнай кавалерыйскай войска ВКЛ (Пінскай харугвы № 19). Варта нагадаць, што доўгі час палкоўнікам гэтай брыгады быў ніхто іншы, як далёкі сваяк будучай зоркі музычнага Алімпіа Станіслава Манюшкі — Самуэль Корсак. Славуты наваградзец разам з Тадэвушам Рэйтанам і Станіславам Багушэвічам (абодва сваякі кампазітара — рэд.) уславлілі свае імёны падчас Союму 1773 года. Аднайна супрацьстаячыся планам зацверджэння Першага падзела Рэчы Паспалітай Дзвюх Наций. Таму служыць, хай і фармальна, пад часам такога вядомага патрыёта ВКЛ як Корсак, было гонарам. У пяць гадоў хлопцэ страціў вока, перахварэў на востру, але не згубіў баявы дух. Вучыўся спяраша дома, потым у Смілавіцкім канвікце, затым у Віленскім універсітэце. Як і браты ў 1812 годзе падтрымаў Напалеона, звязваючы з ім надзею на вызваленне зямлі, якая ўваходзіла некалі ў ВКЛ. Уступіў спяраша ў полк літоўскіх конных страляцоў, а потым служыў ад’ютантам пры Валенсі, Даву, Міораце даслужыўшыся да чына

Дамінік Манюшка, 1835 год (копія з мал. В.Ваньковіча)

Часлаў і Альжбета Манюшкі ў Смілавічах (мал. Ч.Манюшкі).

Таямніцы Манюшкаў

Частка XX

капітана.

Як і безліч нашых сучайчынікаў, сярод якіх быў і пляменнік Тадэвуша Рэйтана падпалкоўнік ад’ютант Генеральнага штаба Напалеона Дамінік Рэйтан, у 1815 годзе Манюшка выйшаў у адстаўку і вярнуўся на Радзіму.

ШЛЮБНЫ КАБЕРАЦ

А неўзабаве ў Слуцкім касцёле ён стаў на шлюбны каберац з дачкой Антона Маджарскага і Тэафіліі з Алізаровічаў — Альжбетай.

“20 ліпеня 1818 г., Станіслаў Шантыр, прэзят і настаіцель Слуцкі, з дазволу найсьнейшага менскага адміністрацара, прапушчыў дзве заповедзіны, і абвешчыў трыцю, ды не выявіўшы праз роспытты ніякай кананічнай перашкоды, паблаславіў сужэнства, заключанае паміж вельможным Чаславам Манюшкам, капітанам Польскага войска і рыцарам і вельможнай пані Альжбэтай Маджарскай шамбелянкай польскага двара. Прысутныя сведкі Ян Ваціловіч, Дамінік Манюшка, маёр войска [G...], Ян Лагіскі, суддзя Слонімскага павету” (пераклад з лаціны — Алясь Жлутка).

А праз год у іх нарадзіўся той, хто ўславіў род Манюшкаў па абодва берагі Буга — беларускі і польскі — Станіслаў Манюшка.

“5 траўня 1819 г., Віцэнт Сліці, святар Кангрэгацыі Місіі, ахрысціў немаўля з адной вады дзеля яго слабасці, народжанага сёння з імёнамі Станіслава Яна Эдварда Казімера, сына найсьнейшага Часлава Манюшкі, капітана Польскага войска, рыцара св. Яна Ерузалемскага, і найсьнейшай пані Альжбэты з дома Маджарскай, яго жонкі, законных сужэнцаў. Хроснымі былі Рыгор Мішкевіч і Аскіяна Крычакіца, Андрэй Езупіа і Францішка Астрэйкаўна. У тым жа годзе 8 дня таго ж месяца траўня, я, той жа, як і вышэй, ступіў абрады хросту над названым вышэй немаўлям. Прысутнічалі на гэтых абрадах

вельможны пан Адам Манюшка, каморнік Еўменскага павету і вельможная пані Марыя Маджарская, яснавельможны пан Эдвард Ваньковіч, харужы менскага павету і вельможная пані Ганна Манюшкаўна, яснавельможны пан Дамінік Манюшка, маёр Польскага войска, кавалер св. Яна Ерузалемскага, і вельможная пані Мар’яна Маджарская, яснавельможны пан Юзаф Манюшка, харужы Барысўскага павету, кавалер св. Яна Ерузалемскага і вельможная пані Ганна Главіцкая” (пераклад з лаціны — Алясь Жлутка).

Характарам бацька Станіслава быў таварыскі і высёлны. “У навуках” не вылучыўся, але меў іншае захапленне — жарсна любіў мяляваць. І сваімі малюнкамі аздобіў успаміны, у якіх запрацакаліраваў безліч цікавейшых для нас гісторый і роду, і сям’і, і краіны. І таму успаміны тэя вартыя, які ўнікальнае крыніца ведаў, неадкладнага выдання ў Беларусі. На мастацкай глебе Часлаў сыйшоўся з вядомымі мастакамі — Валіяцінам Ваньковічам (нават дзівіў з ім пэўны час адну майстэрню), і Янам Дамелем.

СПАДЧЫНА АБЯЦАЛА ўСЕ ШАНЦЫ НА ПОСПЕХ...

Спробы Часлава весці годную гаспадарку раз з разам атрымлівалі накаўт. І так працягвалася ўсё жыццё. Хоць, быццам бы, немалая спадчына па бацьку абяцала ўсе шанцы на поспех. Упяталіся сюды і сямейныя складанасці, і інтэры “дабралезыя”. Напрыклад, адзін з іх, нейкі Ратынскі, нібыта “даў сабе клятву знішчыць род Манюшкаў” (!).

Маёнтак ва Убелі, у якім нарадзіўся Станіслаў, Манюшкі вымушаны былі прадаць за пазыкі. Праз нейкі час, пасля смерці маці і брата Дамініка, Часлаў атабарыўся ў Радкоўшчыне. Гэта маёнтка станае для бацькоў кампазітара апошнім прытулкам. У 1850 годзе

памерла жонка Часлава і пахавалі яе на мясцовых могілках.

“Тысячаю восем сот пятыдэсятаю года сентябры дэсятаю дня в месце Радковіцкага скончалася поміца Часлава Манюшкова ўрождана Маджарскага от паралітичских припадков быв приобщена св.таинств. Оставившего вдовцем поміца Часлава Манюшкова жєна имевшая от роду около 50 лет Смиловской Римско-католической церкви прихожанка оставила после себя одного сына Станислава. Тело ея Высокопреподобный Доробей Шмигельский настоятель церкви и Еужменский Декан 13о числа сего месяца на местном сельском кладбище похоронил”.

Часлаў Манюшка перажыў жонку на дваццаць гадоў. Апошні ліст старога вайскоўца-мастака да сына датаваны 22 верасня 1870 года. А 12 кастрычніка бацька Станіслава Манюшкі адыйшоў у лепшы свет. Хоць знайсці метрыку яго смерці да гэтага часу мне не ўдалося, але вядома, быў ён пахаваны разам з жонкай на могілках у Радкоўшчыне. Раней там стаяла капліца, але не маючы належнага дагляду, ужо напачатку XX стагоддзя, яна была ў занятым стане. У наш час тут буйе кустоў’е. І, падаецца, што наасць час на тое, каб паклапаціцца пра памяць бацькоў асобы, 200-годдзе якой у мінулым годзе вельмі шырока святкавалася не толькі ў Беларусі. Думаю, што “К” яшчэ не раз вярнецца да гэтага пытання на сваіх старонках.

ГУМАНІСТ АД “А” ДА “Я”

Кожны з сыноў Станіслава Манюшкі (дзеда) пакінулі на гэтай зямлі добры след, але імя аднаго варта надзвычайна ўвагі. Гаворка пойдзе пра Дамініка Манюшку (1788 — 1848). Лёс адмераў яму на дваццаць гадоў меней жыцця, чым Чаславу, які Дамінік, не марнуючы часу, ледзь не з дзяцінства прывыкаў адной ма-

СУПРАЦЬ “СПРАДВЕЧНАГА ПРАВА”

Каб цалкам аддацца сваёй мары, Дамінік “прыняў цэлібат”, то-бок адмовіўся аддумак ажанняша. Каб бытавы клопат не даў яму збочыць з абранага шляху.

Вядома, такія эксперыменты выклікалі наараканні не толькі з боку “солі зямлі” — шляхты, якая сінімі пальцамі чаплялася за “традыцыі, асвечаныя слаўнымі продкамі” (прыгон і іншыя вы-

Метрыка смерці Дамініка Манюшкі (з архіва аўтара).

ры — “паляпшэнню долі сваіх падданных”. Завяршыўшы вучобу ў Віленскім універсітэце з дыпламам “Доктара Абодвух Праў” Дамінік, як і браты, і сябры, далучыўся да напалеонаўскіх шэрагаў. Служыў ён у “3-м палку конных страляцоў” (падаецца, гэта будучы 9-ты ўланскі полк Варшаўскага княства, у якім да пэўнага часу служыў згаданы вышэй Дамінік Рэйтан, які крэдком у 1807 годзе перабраўся праз Нёман у Польшчу, каб уступіць у легіён генерала Дамброўскага). Вярнуўся Дамінік Манюшка на радзіму пасля паразы Напалеона і атабарыўся ў Радкоўшчыне. Цяпер, маючы час, магчымаць і жадаючы для рэалізацыі сваіх планаў, Дамінік з імтэтам узяўся за справу. Кіраваў ён не толькі юнацкімі думкамі, універсітэцкімі канспектамі, але і тымі ведамі, якімі “ўзброіўся” падчас вайны. У Нямеччыне і Францыі, праз якія адступала войска Напалеона, Дамінік старанна даследаваў дасягненні перадавой педагагічнай думкі, якія пазней ажыццявіў у сваім маёнтку. 24 лістапада 1824 года Манюшка адкрыў школу для хлопчыкаў у Радкоўшчыне. Магчыма, выглядала гэта ўрачыста, з пераразаннем чырвонай стужкі. Школа гэта мела два асобных аддзела. У першым, ніжэйшым, выкладанне вылося па метадзе славуэта педагога-атэіста Песталоці, які меў на мэце развіць у малых дзетак увагу, памяць і думкі пра тыя і сія рэчы. У другім, вышэйшым, выкладанне вылося па сістэме Ланкастэра. Цягам двух гадоў вясковыя дзці, падчас зімовых “вакацыій”, па поаўтаты вывучалі “навуку рэлігіі”, чытанні славыянскай, расейскай і польскай, каліграфію, арыфметыку, малюнак, агародніцтва, тэхналогію, земляробства, лясыніцтва, пчалярства, навуку здароўя, ветэрынарства, сялянскае промыслы і рамяства. Адпаведнае месца займала, куды ж без яе, і фізкультура. Пры школах былі адпаведныя месцы для практыкі — агароды (лежавы і пладовы), атэжка, лабараторыя. Меліся і розныя тэхнічныя прылады, напрыклад, “машыны з фабрыкі Эванса”. Іншымі словамі, сялянскае школы і для хлопчыкаў, і для дзівчынцак (у Пацічале) мелі сур’ёзную адукацыйную праграму і не менш сур’ёзную базу для яе рэалізацыі.

Сяляне таксама спяраша глядзелі непрыхільна на эксперыменты пана, які раздаў ім сваю зямлю, кожную сям’ю пасадзіў у асобным фальварку, пры якім быў агарод, лес і ўсё, што да таго. Смелы эксперыментатар пайшоў яшчэ далей — адмяніў усе цялесныя пакарэнні! Невыноснае пабрыкства, якія бытавалі ў маёнтках, змяніў на невялічкі чынш, які ў сваю чаргу пускаяў выключна на паптрымку эксперыменту. Які, між іншым, працягнуўся дваццаць гадоў і прывёў да важных зменаў, бо і дабрабыт, і самавядомасць манюшкавых сялянцаў адрознівалася ад навакольных, які неба ад пекла. Па некаторых разліках Дамінік Манюшка ўклаў у справу велізарныя грошы — каля 300 000 рублёў, і яшчэ 70 000 засталася пазыкаў. А гэта не магло не ўтаняць у распач сваякоў і, перш за ўсё, бацьку кампазітара, які разглядаў Радкоўшчыню як будучы маёнтка Станіслава (пазней так і стала, то-бок апошнім уласнікам Радкоўшчыны з Манюшкаў быў сам кампазітар). І наколькі непрыхільна ставіўся да эксперыменту над спадчынай ролу Дамініка Часлаў пры жыцці брата, настолькі ён перамяніў меркаванне пасля афішняй адмены прыгону. І нават ушанаваў памяць Дамініка памятнымі камянямі, якія былі ўсталяваны ў Радкоўшчыне ў 1861 годзе, захаваўся да нашага часу і цяпер знаходзіцца ў бліжнім Алесіна.

...Памёр Дамінік Манюшка ў Мінску захварэўшы на халеру. Пахавалі яго на асобным месцы на Залатоў горацы, блізу вясковыя дзці, падчас зімовых “вакацыій”, па поаўтаты вывучалі “навуку рэлігіі”, чытанні славыянскай, расейскай і польскай, каліграфію, арыфметыку, малюнак, агародніцтва, тэхналогію, земляробства, лясыніцтва, пчалярства, навуку здароўя, ветэрынарства, сялянскае промыслы і рамяства. Адпаведнае месца займала, куды ж без яе, і фізкультура. Пры школах былі адпаведныя месцы для практыкі — агароды (лежавы і пладовы), атэжка, лабараторыя. Меліся і розныя тэхнічныя прылады, напрыклад, “машыны з фабрыкі Эванса”. Іншымі словамі, сялянскае школы і для хлопчыкаў, і для дзівчынцак (у Пацічале) мелі сур’ёзную адукацыйную праграму і не менш сур’ёзную базу для яе рэалізацыі.

“Roku Tysiacznego osmesnego czterdziestego osmego 8br 26 dnia umarl z cholery ob [...] Dominik Moniuszko lat 61 wieku pogrzebiony na mogilach Zloto gorski przez ks. Sobolewskiego”.

Адрозна пасля гэтага педагагічны эксперымент быў спынены. Ад самога маёнтка, ад тых школ ды сялянскіх фальваркаў у наш час не засталася анічога. Апрача падмуркаў і лістоўніцы на месцы сядзібы, памятнага камяня бабুলі кампазітара (пры дарозе і ў занятым стане) і месца, дзе спачываюць бацькі кампазітара, пад разлапцістай ялінай над вясковым могілкам.

МУЗЕЙ

НАЦЫЯНАЛЬНЫ МАСТАЦКІ МУЗЕЙ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ
г. Мінск, вул. Леніна, 20.
Тэл.: 327 45 62.

Пастаянныя экспазіцыі:
■ "Мастацтва Беларусі ХІ — ХVІІІ стст.";
■ "Мастацтва Беларусі ХІХ — пач. ХХІ стст.";
■ "Мастацтва Беларусі ХХ — пач. ХХІ стст.";
■ "Мастацтва Расіі ХVІІІ — пач. ХХ стст.";
■ "Мастацтва краін Заходняй

і Цэнтральнай Еўропы ХVІ — ХХ стст.";
■ "Мастацтва краін Усходу ХІV — ХХ стст.";
■ "Сусвет Язэпа Драздовіча".

Выставы:
■ Выстава "Нямецкі жываліс і гравюра ХVІІ — пачатку ХХ стагоддзя" (з калекцыі музея) — да 25 кастрычніка.

■ Сумесны культурна-адукацыйны праект-квэст Нацыянальнага мастацкага музея і Беларускага дзяржаўнага музея гісторыі Вялікай Айчыннай вайны "Аб Вялікай Айчыннай..."

■ "Фердынанд Рушчыц": віртуальная выстава да 150-годдзя з дня нараджэння.
■ Віртуальная выстава "Юбілей беларускага камсамола" (да 100-годдзя ЛКСМБ).
■ Выстава ілюстрацый да кнігі для дзяцей і падлеткаў "Раз, два, тры, чатыры,

пяць — я іду цябе шукаць!". Да 11 кастрычніка.
■ Выстава "Малая радзіма — Вялікая зямля". Да 25 кастрычніка.
■ Віртуальная выстава "Юбілей беларускага камсамола" прысвечаная 100-годдзю ЛКСМБ — на сайце музея.

Філіялы музея МУЗЕЙ "ДОМ ВАНЬКОВІЧАў. КУЛЬТУРА І МАСТАЦТВА І ПАЛОВЫ ХІХ СТ."

г. Мінск, вул. Інтэрнацыянальная, 33а. Тэл.: 327 88 78.

Пастаянныя экспазіцыі:
■ "Інтэр'еры шляхецкай сядзібы".
■ "Жыццё і творчасць Валенція Ваньковіча".
■ "Сядзібны партрэт ХVІІ — сяр. ХІХ стст.".
■ Выстава "Эпоха рамантыкаў. Ваньковіч і яго час" — да 19 лютага 2021 года.

МУЗЕЙ БЕЛАРУСКАГА НАРОДНАГА МАСТАЦТВА ў В. РАЎБІЧЫ

Спарткомплекс "Раўбічы", Мінскі раён. Тэл.: 507 44 69.

■ Пастаянная экспазіцыя.
■ Выстава "Повязь часоў", якая знаёміць з багаццем вобразаў традыцыйнага ручніка.
■ Майстар-клас па традыцыйнай тэхніцы роспісу вялікодных яек "Пісанкі". Кожную нядзелю а 12-й.
■ Майстар-класы па саломалляцтву, вырабу традыцыйных лялек, пляценні паясоў (бранзалетаў) — па папярэднім запісе.

БЕЛАРУСКІ ДЗЯРЖАЎНЫ МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ ВЯЛІКАЙ АЙЧЫННАЙ ВАЙНЫ
г. Мінск, пр-т Пераможцаў, 8. Тэл. +375 (17) 203 07 92, +375 (29) 144 07 92, +375 (17) 327 11 66. Музей працуе: аўторак, серада, пятніца, субота, нядзеля — з 10.00 да 18.00 (касы да 17.30), чацвер — з 12.00 да 20.00 (касы да 19.30) панядзелак — выхадны.

■ Пастаянная экспазіцыя.
■ Часовая экспазіцыя "Пераможны сорак пяты: ад Берліна да Нанкіна", прысвечаная 75-годдзю заканчэння Другой сусветнай вайны — да 31 кастрычніка.

НАЦЫЯНАЛЬНЫ ГІСТОРЫКА-КУЛЬТУРНЫ МУЗЕЙ-ЗАПАВЕДНІК "НЯСВІЖ"

г. Нясвіж, вул. Ленінская, 19.

Тэл.: (8-01770) 2 06 60, 2 06 02; +37529 551 80 51, +37529 190 31 49.

Палацавы ансамбль
■ Пастаянная экспазіцыя.
■ Міжнародны выставачны праект "Castrum doloris. Пахавальны цырыманіяў нясвіжскага двара" (у складзе пастаяннай экспазіцыі).

■ Аўтарская выстава карцін Алеся Сурава "Паштоўкі з мястэчка" — да 15 лістапада.

■ Выставачны праект "Прыгажосць і мода ХХ стагоддзя" з рэтра-калекцыі Таццяны Федосавай — да 20 кастрычніка.
■ Гістарычны квэст "Таямніцы і загадкі палаца Радзівілаў". Па папярэднім заяўках.

Ратуша: г. Нясвіж, вул. Савецкая, 3.
■ Пастаянная экспазіцыя.
■ Квэст "Выходкі старога захавальніка". Па папярэднім заяўках.

ЗАМКАВЫ КОМПЛЕКС "МІР"

г.л. Мір, Карэліцкі раён, Гродзенская вобласць. Тэл.: (8-01596) 2 82 90, (8-01596) 2 82 70.

■ Пастаянная экспазіцыя.
■ Тэатрылізаваная экскурсія

ПА ПЫТАННЯХ РАЗМЯШЧЭННЯ РЭКЛАМЫ ў ГАЗЕЦЕ "КУЛЬТУРА" звяртайцеся па тэлефоне +375 17 286 07 97 і па тэлефоне/факсе +375 17 334 57 41 альбо пішыце на электронны адрас kultura@tut.by!

"Мірскі замак і яго ўладальнікі: шлях праз стагоддзі".

■ Экскурсія з элементамі дэгустацыі "У госці да Пана Каханку".
■ Экскурсія з элементамі анімацыі і дэгустацыі "Мірскі замак. Гісторыя. Культура. Дэгустацыя".

■ Тэматычная экскурсія з элементамі квэста для дзвюх "Інтрыгі Купідона".
■ Музейныя камунікатывыя праграмы: "Табе, нашчадак, у добры дар...", "Ад усяго сэрца — самы лепшы пачастунак", "Капрызы моды ракако".

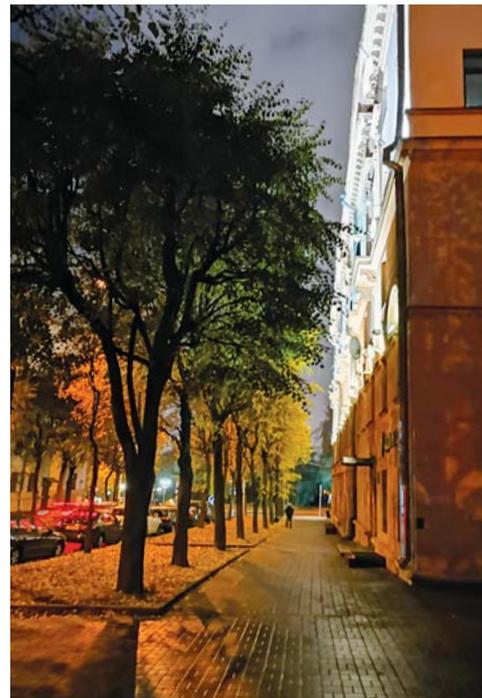
■ Дзіцячая тэатрылізаваная экскурсія "Чароўная гісторыя ў Мірскім замку".
■ Правадзненне вясельных цырымоній, святкаванне гадавіны вяселья.
■ Музейная фотапляцоўка.
■ **Восеньскі сезон канцэртаў Белдзяржфілармоніі.** 3 26 верасня.
■ Квэст "Таямніцы дзвюх куфраў". 3 26 верасня.

ГАЛЕРЭІ

ПАЛАЦ МАСТАЦТВА
г. Мінск, вул. Казлова, 3. Тэл./факс: 290 60 10.
■ Выстава-продаж "Восеньскі салон" — з 14 кастрычніка па 8 лістапада.

Фотаэцюд

Восеньская рапсодыя ў Мінску. Фота Наталлі ОВАД.

ТЭАТРЫ

НАЦЫЯНАЛЬНЫ АКАДЭМІЧНЫ ВЯЛІКІ ТЭАТР ОПЕРЫ І БАЛЕТА РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ
г. Мінск, пл. Парыжскай камуны, 1. Тэл./факс: 334 11 56.
■ 13 — "Шчаўкунок" П. Чайкоўскага. Дырыжор — Вячаслаў Чарнуха-Воліч.
■ 14 — "Шчаўкунок". П. Чайкоўскага. Дырыжор — Вячаслаў Чарнуха-Воліч.
■ 15 — "Аіда" Дж. Вердзі. Дырыжор — Іван Касцянін.
■ 16 — "Пэр Гюнт" Э. Грэг. Дырыжор — Уладзімір Авадок.
■ 17 — "Тры парасяці" С. Кібравай. Дырыжор — Іван Касцянін.
■ 17 — "Іаланта" П. Чайкоўскага. Дырыжор — Алег Лясун.

ЗАСЛУЖАНЫ КАЛЕКТЫЎ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ "РЭСПУБЛІКАНСКІ ТЭАТР БЕЛАРУСКАЙ ДРАМАТУРГІІ"
г. Мінск, вул. Крапоткіна, 44. Тэл./факс: 154 04 44.
■ 15 — "Мудрамер" (сатырычная камедыя). Аляксандр Гарчуеў.
■ 16 — "Сіндром Медэі" (трагедыя). Кацярына Аверкава.
■ 17 — "Галава" (эскіз спектакля па п'есе І. Сідарука).

ЗАСЛУЖАНЫ КАЛЕКТЫЎ БЕЛАРУСКІ ТЭАТР "ЛЯЛЬКА"
г. Віцебск, вул. Пушкіна, 2. Тэл.: (8-0212) 36 32 50.
■ 04 — "Жыў-быў Заяц" (казка на 2 дзеі). М. Шурынава. Пачатак у 12.30.
■ 11 — "Вясёлы Дарафей" (для дзяцей ад 3 гадоў) Н. Гернет. Пачатак аб 11-й.

У МІНСКУ ГАЗЕТУ "КУЛЬТУРА" МОЖНА НАБЫЦЬ У НАСТУПНЫХ КРОПКАХ:

магазіны "Белсаюздрук"

Падземны пераход ст.м. "Пятроўшчына".

Падземны пераход ст.м. "Плошча Перамогі".

Проспект Незалежнасці, 44.

Вуліца Валадарскага, 16.

кіёскі "Белсаюздрук"

ст.м. "Няміга", вул. М. Багдановіча.

Проспект Пераможцаў, 5.

Вуліца Рабкораўская, 17.

Проспект Незалежнасці, 68, В.

Вуліца Лабанка, 2.

